

Atıcı, Alper – Şanal, İpek, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Mezar Taşlarında Geleneğin Devamlılığı Üzerine Bir Alan Araştırması: Ünye Menteşe Mezarlığı”, *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 11/24, ss. 297-333.
DOI: 10.31765/karen.1666022

Bu makale etik kurul izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektirmemektedir.

This article doesn't require ethical committee permission and/or legal/special permission.

Bu çalışma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma projesi kapsamında “Somut Kültürel Mirasın Belgelenmesi Üzerine Bir Alan Araştırması Ünye Menteşe Mezarlığı Mezar Taşları (Proje Numarası: 1919B012322562) adlı proje ile desteklenmiştir. Bu araştırma proje kapsamında toplanan veriler üzerinden gerçekleştirilmiştir. Desteklerinden dolayı TÜBİTAK' a teşekkür ederiz. Ayrıca projenin saha araştırmasında yardımcı olan Sanat Tarihi Bölümü Lisans öğrencileri Sedef Comba ve Mehtap Sekmen'e ve şahide çizimlerini gerçekleştiren İlayda Kantar'a teşekkür ederiz.

* Araştırma Makalesi / Research Article

** Arş. Gör. Dr,
Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Samsun/TÜRKİYE
✉ aaticig1@gmail.com

ORCID : 0000-0002-4202-8170

*** Lisans Öğrencisi,
Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Samsun/TÜRKİYE
✉ ipeksanall@gmail.com

ORCID : 0009-0000-6999-1998

Anahtar Kelimeler: Ordu, Ünye, Menteşe Mezarlığı, mezar taşı, ay-yıldız motif

Keywords: Ordu, Ünye, Menteşe Cemetery, tombstone, crescent-star motif

Geliş Tarihi / Received Date: 07.04.2025

Kabul Tarihi / Accepted Date: 30.10.2025

OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E MEZAR TAŞLARINDA GELENEĞİN DEVAMLILIĞI ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI: ÜNYE MENTEŞE MEZARLIĞI*

Alper ATICI** - İpek ŞANAL***

Öz: Türk tarihinin başlangıcından günümüze kadar kesintisiz biçimde süregelen mezar yapma geleneği, Anadolu'da özellikle Osmanlı döneminde zengin bir gelişim göstermiş ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında da varlığını sürdürmüştür. Bu geleneğin devamlılığında toplumsal belleğin önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Osmanlı Dönemi mezar geleneğinin izlerine rastlanan yerlerden biri de Orta Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Ünye ilçesidir. İlçenin merkez mahallelerinden Saraçlı'da bulunan Menteşe Mezarlığı, bu geleneği yansıtan önemli örneklerden biridir. Mezarlığın, Danişmendli beylerinden olduğu rivayet edilen ve Ünye yakınlarında Rumlarla yapılan bir savaşta şehit düşen Menteşe Bey'den adını aldığı kabul edilmektedir. Mezarlık alanında yer alan baldaken planlı türbenin Menteşe Bey'e ait olduğu düşünülmekle birlikte, bu konuda herhangi bir kitabe ya da belge bulunmamaktadır. Türbe, geçirdiği onarımlar sonucunda özgünlüğünü büyük ölçüde yitirmiştir. Zaman içinde türbenin çevresinde gerçekleşen definlerle oluşan mezarlıkta, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerine ait, Osmanlı mezar geleneğini sürdüren mezar taşları bulunmaktadır. Ancak bu taşlar üzerine bugüne kadar herhangi bir akademik çalışma yapılmamıştır. Bu araştırma, Menteşe Mezarlığı'ndaki Osmanlı ve Cumhuriyet dönemine ait mezar taşlarını ayrıntılı biçimde inceleyerek tanıtmakta ve Türk-İslam mezar geleneği içindeki yerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Bulgular, mezar taşlarında görülen başlık tiolojileri, bezeme motifleri ve kitabe özelliklerinin Osmanlı geleneğinin Cumhuriyet Dönemi'nde de devam ettiğini göstermektedir. Bu süreklilik, toplumsal belleğin ve kültürel kimliğin mezar taşları aracılığıyla korunduğunu ortaya koymaktadır. Söz konusu taşların korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması, kültürel mirasın yaşatılması açısından büyük önem taşımaktadır.

A FIELD STUDY ON THE CONTINUITY OF FUNERARY TRADITION FROM THE OTTOMAN EMPIRE TO THE REPUBLIC: THE ÜNYE MENTEŞE CEMETERY

Abstract: The tradition of funerary practices, which has continued uninterrupted from the beginning of Turkish history to the present day, developed richly in Anatolia, especially during the Ottoman period, and persisted into the early years of the Republic. Social memory appears to have played a significant role in maintaining this continuity. One of the places where traces of the Ottoman funerary

tradition can be observed is the district of Ünye, located in the Central Black Sea Region. The Menteşe Cemetery, situated in Saraçlı, one of the central neighborhoods of the district, stands as an important example reflecting this tradition. The cemetery is believed to have derived its name from Menteşe Bey, said to be one of the Danişmendli beys who was martyred in a battle with the Greeks near Ünye. Although the baldachin-type tomb within the cemetery is thought to belong to Menteşe Bey, there is no inscription or document confirming this. The tomb has lost much of its original authenticity due to several restorations. Over time, burials around the tomb have formed a cemetery containing tombstones from both the Ottoman and Republican periods that continue the Ottoman funerary tradition.

However, no academic study has been conducted on these tombstones to date. This study examines and introduces in detail the tombstones from the Ottoman and Republican periods in the Menteşe Cemetery and aims to determine their place within the Turkish-Islamic funerary tradition. The findings indicate that the typologies of tombstone heads, decorative motifs, and inscription characteristics reflect the continuation of Ottoman funerary traditions into the Republican period. This continuity demonstrates how social memory and cultural identity have been preserved through these monuments. The preservation and transmission of these stones to future generations are of great importance for sustaining cultural heritage.

Giriş

Orta Karadeniz Bölgesi'nde Ordu ilinin en büyük ilçesi olan Ünye, doğusunda Fatsa, batısında Terme ve İkizce, güneyinde Akkuş, Çaybaşı ve Kumru ilçelerinin bulunduğu bir konumda yer almaktadır. Yüzölçümü yaklaşık 440 km² olan ilçenin Ordu il merkezine uzaklığı 76 km'dir. Arkeolojik kazılarda elde edilen veriler doğrultusunda¹ M.Ö. 15. yüzyıla kadar uzanan bir geçmişe sahip olan Ünye'nin, son kültür katmanını oluşturan Türk-İslam hakimiyeti öncesinde sırasıyla Kaşkalar, Hititler, Kimmerler, İskitler, Yunanlılar ve Miletoslu koloniciler, Pontus (Mihridates) Krallığı ve Roma İmparatorluğu hakimiyeti altında varlığını sürdürdüğü bilinmektedir.²

Emir Yağıbasan tarafından 1160 yılında Ünye ve çevresinin ele geçirilmesiyle birlikte ilk Türk hâkimiyetinin başlamasının Danişmendli Dönemi'nde gerçekleştiğini söylemek mümkündür.³ Türkiye Selçuklularına bağlanana kadar Danişmendli hâkimiyetinde kalan Ünye ve çevresi, 13. yüzyılın ikinci yarısında Komnenoslar'ın (Trabzon Rum Devleti) hâkimiyetine girmiştir.⁴ Alâeddin Keykubat tarafından geri alınan bölge⁵ Selçuklu Devleti'nin yıkılmasından sonra, önce Moğol hakimiyetine sonrasında da Canik Beylerinin kontrolüne geçmiştir.⁶ Ünye ve çevresi 1418-1428 tarihleri arasında I. Mehmed ve II Murat dönemlerinde kesin olarak Osmanlı hâkimiyeti altına girmiştir⁷ ve Osmanlı topraklarına katılmasından sonra Canik Sancağı'na bağlı bir kaza olmuştur.

Evliya Çelebi, 1640 yılındaki Batum ve Trabzon seyahati sırasında beraberindekilerle birlikte Samsun'dan gemiyle çıktığı yolculukta hava şartlarının kötü olmasından dolayı Ünye Kalesi'ne sığınmıştır. Çelebi, Ünye Kalesi'nin Trabzon tekfuru "Ünyesi" adında birisi tarafından yaptırıldığını, Anadolu Selçuklu hükümdarı Alâeddin Keykubat tarafından fethedildiğini, Osmanlı topraklarına ise Umur Han tarafından katıldığını ifade etmektedir.⁸

¹ Doğan, 2006: 30.

² Topçu, 2015: 7.

³ Sevim ve Yücel, 1989: 131.

⁴ Tellioğlu, 2011: 59-60.

⁵ Turan, 2002: 361.

⁶ Tellioğlu, 2011: 81.

⁷ Tellioğlu, 2011: 59-60.

⁸ Evliya Çelebi, 1999: 46.

Osmanlı Dönemi'nde 1642 yılına ait avarız kayıtlarında Ünye kazasına bağlı 41 köy bulunmaktadır.⁹ Ünye kazasına bağlı bu köyler arasında Seraçlı köyü de yer alır.¹⁰ Osmanlı Dönemi'nde "Seraçlı" olarak bilinen yerleşim yeri günümüzdeki Saraçlı Mahallesi'dir. Saraçlı/Seraçlı, Osmanlı Dönemi'nden Cumhuriyet Dönemi'ne kadar varlığını kesintisiz olarak devam ettiren yerleşim yeri olarak dikkat çekmektedir.

Köklü bir tarihsel geçmişe sahip olan Ünye'de Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerine ait pek çok kültür varlığı¹¹ arasında yeni bir âleme geçişin kapısı olarak da görülen¹² mezarlıklar da bulunmaktadır. Ünye ve çevresindeki Osmanlı Dönemi mezarlıkları araştırmacıların çalışmalarına konu edilerek mezar taşları biçim, bezeme, yazı, malzeme ve teknik gibi özellikleri bakımından incelenmiştir.¹³ Ancak söz konusu çalışmalar Osmanlı Dönemi mezar taşları ile sınırlı kalmıştır. Yapılan literatür araştırmasında Ünye'nin Saraçlı mahallesinde yer alan Menteşe Mezarlığı'ndaki Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi'nde Osmanlı mezar taşı geleneğini devam ettiren mezar taşları hakkında bilimsel bir çalışmanın yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda Saraçlı mahallesinde yer alan Menteşe Mezarlığı'ndaki Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi'nde Osmanlı mezar taşı geleneğini devam ettiren mezarlar ve mezar taşları ele alınmıştır. Literatür çalışması sonrasında söz konusu mezarlık alanında saha çalışması yapılmıştır. Mezarlıkta sadece yüzeyde tespit edilen 47 mezar taşı incelenmiştir. Mezarlık alanında yapılacak çevre düzenlemesi ve temizlik çalışması sonrasında mezar taşı sayısının artabileceğini düşünüyoruz. Mezarlıktaki mezarlar ve mezar taşları için ayrı ayrı envanter fişleri oluşturulmuş, detaylı fotoğrafları çekilmiş, gövde yatay kesitleri ve ölçüleri alınmıştır. Literatür çalışması ve saha araştırması neticesinde elde edilen bilgiler ışığında mezar taşlarının genel bir değerlendirilmesi yapılmıştır.

Mezarların bazılarında başucu ve ayakucu şahideleri, bazılarında sadece başucu şahidesi bulunmaktadır. Başucu şahidelerinin tamamı detaylı bir şekilde tanımlanmış, ayakucu şahideleri ise bezemesiz ve yazısız olması durumunda yalnızca mevcudiyetleri ve biçimsel özelliklerinden söz edilmiştir. Mezar taşlarındaki kitabelerde Arap harfleriyle yazılmış metinler günümüz alfabesine aktarılmış; günümüz alfabesiyle yazılmış olanlar ise taş üzerindeki özgün biçimleri korunarak sunulmuştur. Kitabelerin yazımında, her satır aralığını belirtmek için "/" işareti kullanılmış; tahribat nedeniyle okunamayan kısımlar ise "..." şeklinde gösterilmiştir. Katalog tanımlamasında şahidelerin ölçüleri, uzunluk, genişlik ve kalınlık şeklinde sırasıyla verilmiştir. Latin harfli mezar taşlarında harf eksikliğinden dolayı hatalı yazılmış kelimelerin doğru olduğu düşünülen yazılışları parantez içerisinde belirtilmiştir. Katalog tanımlamasında kitabelerinde tarih olan mezar taşları kronolojik olarak sıralanmış, tarih olmayanlar ise bu sıranın arkasına eklenerek tanımları yapılmıştır.

Çalışma; Ünye'nin kısa tarihi ile amaç, kapsam ve metodunun yer aldığı "Giriş" bölümü, Menteşe Mezarlığı'ndaki mezarlar ve mezar taşlarının biçim, bezeme, yazı, malzeme ve teknik özelliklerinin tanımlandığı katalog bölümü, bu başlıklar bakımından yakın çevredeki benzer örneklerle karşılaştırıldığı "Karşılaştırma ve Değerlendirme" ile "Sonuç" bölümlerinden meydana gelmektedir.

1. Menteşe Mezarlığı

Menteşe Mezarlığı, Ünye'nin Saraçlı mahallesindedir (Foto. 1). Mezarlık adını, Menteşe Bey'e ait olduğu kabul edilen türbeden almıştır. Ancak türbenin Menteşe Bey'e ait olduğuna dair bir kitabe ya da belge tespit edilememiştir. Büyük Selçuklu Devleti'nin yıkılmasının ardından Sivas-Niksar yöresinde gaza faaliyetlerinde bulunan uç beylerinden Menteşe Bey'in, Rumlarla

⁹ Topçu, 2015: 9.

¹⁰ Öz, 2008: 249.

¹¹ Durkut, 2012.

¹² Karamağaralı, 1999: 34.

¹³ Tali, 2018: 371-408.

Ünye yakınlarında yapılan bir savaşta şehit düştüğü rivayet edilmektedir.¹⁴ Şehadetinden sonra defnedildiği yere bir türbe inşa edilmiş, zamanla türbenin çevresindeki definlerle birlikte bir mezarlık oluşmuştur. Baldaken tarzındaki türbe, geçirdiği çeşitli onarımlar neticesinde özgünlüğünü büyük oranda yitirmiştir (Foto. 2). Son olarak Ordu Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılan onarımda örtü sistemi ve sandukası yenilenen türbenin etrafı demir parmaklıkla çevrelenmiştir.¹⁵

Foto. 1. Mentese Mezarlığı'nın uydu görüntüsü

Kaynak: <https://parselsorgu.tkgm.gov.tr/#ara/cografik/37.77148224723154/27.428623437881473> (Erişim Tarihi 18.02.2025)

Foto. 2-3. Mentese Mezarlığı ve Türbe

Mezarlık, içerisinden geçen yol ile 143 ada, 3293 ada ve 404 ada olmak üzere üç bölüme ayrılmıştır (Foto. 3). Mezarlık alanında 404 ada 1 parselde 1, 143 ada 1 parselde 10, 3293 ada 1 parselde 36 mezar taşı tespit edilmiştir.

1.1. Hasan Bey'e ait mezar

Veyis oğlu Hasan Bey'e ait mezarın başucu şahidesi bulunmaktadır. Şahideli toprak mezar tipindeki mezarın 100x31x8 cm ebatlarında olan şahidesi sarıklı fes başlıklıdır. Mezar taşının

¹⁴ Güneş, 2000: 121.

¹⁵ <https://www.ordupostasi.com/haber/mentese-turbesi-restore-edildi/1612> (Erişim Tarihi: 18.02.2025).

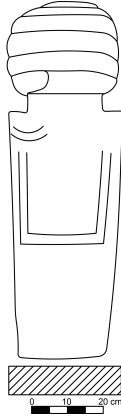
gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü düşey dikdörtgen prizma formunda olup gövdesinde mevta ismi ve tarih yazılı kitabe bulunmaktadır. Mezar kitabesine göre 1896-1897 tarihli dir. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne beş satır halinde Arapça harflerle yazılmıştır. Kitabenin etrafı iki sıra halinde bordürle çevrelenmiştir. Baş taşı taştan yapılmış, kitabenin etrafını çevreleyen bordür ve yazılar kazıma, başlıktaki sarıklar kabartma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 4, Çizim 1). Kitabesinin okunuşu şu şekildedir; *Merhum ve / Mağfur / Veyis oğlu / Hasan / 1314*.

1.2. Hüseyin Dinçer'e ait mezar

Hüseyin Dinçer'e ait mezarın başucu şahidesi bulunmaktadır. Şahideli toprak mezar grubundaki mezarın 52x30x6 cm ebatlarındaki şahidesinin Hamidi fes formuna benzer fes başlığı bulunmaktadır. Mezar taşının gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Taşın gövdesinde mevta ismi ve tarih yazılı kitabe bulunmaktadır. Mezar kitabesine göre 1902-1903 tarihli dir. Kitabenin Latin harfleriyle yazılmış olması, mezar taşının Harf İnkılabı'nın (1928) sonrasında yapıldığını gösterir. Kitabe metni taşın ön yüzüne beş satır halinde Latin harfleriyle yazılmıştır. Şahidenin ön yüzünün etrafı iki sıra halinde geometrik süsleme bordürüyle çevrelenmiştir. Süsleme bordürü ile yazılar siyah renkli boyalıdır. Şahide taştan yapılmış, yazıları ve süslemeleri kazıma, başlığı ise kabartma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 5, Çizim 2). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; *SARAÇLI HATİBİN / HÜSEYİN DİNÇER / ÖLÜM TARİHİ / 1320 RUHUNA / FATİHA*.

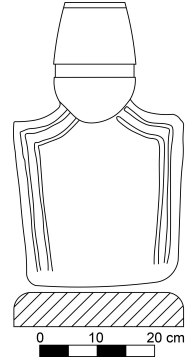
Foto. 4

Çizim 1

Foto. 5

Çizim 2

1.3. Dudu Hanım'a ait mezar

Dudu Hanım'a ait mezar şahideli toprak mezar grubundadır. Mezarın 42x27x10 cm ebatlarında olan şahidesi yarım daire kemerli tepeliklidir. Taşın gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü yukarıya doğru genişleyen basık kemerlidir. Mezar taşının gövdesinde mevta ismi ve tarih yazılı kitabe bulunmaktadır. Mezar taşı kitabesinde 1911 tarihi yer alır. Kitabenin Latin harfleriyle yazılmış olması, mezar taşının Harf İnkılabı sonrasında yapıldığını göstermektedir. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne beş satır halinde Latin harfleriyle yazılmıştır. Mezar taşı taştan yapılmış, yazıları kabartma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 6, Çizim 3). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; *MERHUM / DUDUNUN / RUHUNA / FATİHA / 1329*.

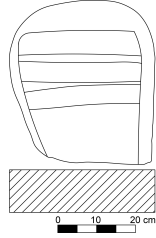
1.4. Guluza? (Gülizar) Hanım'a ait mezar

Guluza? (Gülizar) Hanım'a ait mezarın başucu şahidesi bulunmaktadır. Şahideli toprak mezar tipindeki mezarın 48x30x10 cm ebatlarında olan mezar taşı yarım daire kemerli tepeliklidir. Şahidenin gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Mezar taşının gövdesinde mevta ismi ve tarih yazılı kitabe bulunmaktadır. Mezar kitabesinde 1915 tarihi yer alır. Kitabenin Latin harfleriyle yazılmış olması, mezarın Harf İnkılabı sonrasında yapıldığını gösterir. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne

Latin harfleriyle beş satır halinde yazılmıştır. Şahide taştan yapılmış ve yazıları kabartma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 7, Çizim 4). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; AHMET KARI / SI GULUZA / RUHUNA / FATİHA / 1915.

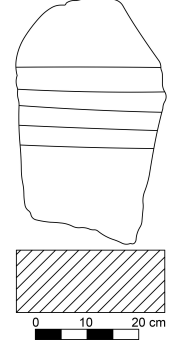
Foto. 6

Çizim 3

Foto. 7

Çizim 4

1.5. Güssüm Hanım'a ait mezar

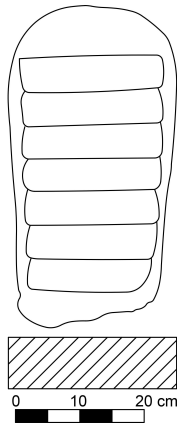
Veyis oğlu Kara Hasan kızı Güssüm (Gülsüm) Hanım'a ait mezarın başucu şahidesi bulunmaktadır. Şahideli toprak mezar tipindeki mezarın 50x25x7 cm ebatlarındaki şahidesi yarım daire kemerli tepeliklidir. Şahidenin gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü düşey dörtgen prizma formundadır. Mezar taşının gövdesinde mevta ismi ve tarih yazılı kitabe bulunmaktadır. Şahide kitabesinde 1917 tarihi yer alır. Kitabesinin Latin harfleriyle yazılmış olması, mezar taşının Harf İnkılabı sonrasında yapıldığını göstermektedir. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne Latin harfleriyle yedi satır halinde yazılmıştır. Taştan yapılan şahidenin yazıları kabartma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 8, Çizim 5). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; VEYİS OĞL / U KARA HASA / SAN KIZI / GÜSSÜM RU / HUNA LİLLA / Hİ FATİH / A 1917.

1.6. Behiye Uzman Hanım'a ait mezar

Behiye Hanım'a ait mezarın başucu şahidesi bulunmaktadır. Şahideli çerçevesiz mezar tipindeki mezarın 82x32-26x9 cm ebatlarındaki şahidesi sivri kemerli tepeliklidir. Şahidenin gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Mezar taşının gövdesinde mevta ismi ve tarih yazılı kitabe bulunmaktadır. Kitabesine göre mezar 1918-1919 tarihlidir. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne beşi Arap harfli, üçü Latin harfleriyle toplam yedi satır halinde çift dilli yazılmıştır. Taştan yapılan şahidenin kitabesi Latin harfleri kazıma, Arap harfleri kabartma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 9, Çizim 6). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; Hüve'l baki / BEHİYE / UZMAN / 1337 / Hanım Rûhiçûn / Fatıha / 1337.

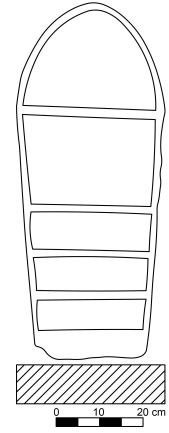
Foto. 8

Çizim 5

Foto. 9

Çizim 6

1.7. Zekiye Uzman Hanım'a ait mezar

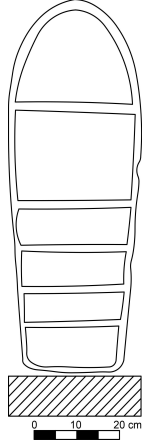
Zekiye Hanım'ın mezarının başucu şahidesi bulunmaktadır. Şahideli çerçevesi mezar tipindeki mezarın 84x30-26x7 cm ebatlarında olan mezar taşı sivri kemerli tepeliklidir. Şahidenin gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü yukarıya doğru genişleyen düşey dörtgen prizma formundadır. Mezar taşının gövdesinde mevta ismi ve tarih yazılı kitabe bulunmaktadır. Mezar kitabesine göre 1918-1919 tarihlidir. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne dördü Arapça, üçü Latin harfleriyle çift dilli yazılmıştır. Taştan yapılan şahidenin, Latin harfleri kazıma, Arapça harfleri kabartma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 10, Çizim 7). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; *Hüve'l baki / ZEKİYE / UZMAN / 1337 / Oğlu Şuayib Efendi / Zevcesi Zekiye Hanım / Ruhuna Fatih.*

1.8. I Numaralı anonim mezar

Mezarın kitabesi tam olarak okunamadığı için kimliği tespit edilememiştir. Şahideli toprak mezar tipindeki mezarın 45x33-25x8 cm ebatlarındaki şahidesi sivri kemer tepeliklidir. Mezar taşının gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Mezar taşının gövdesinde mevta ismi ve tarih yazılı kitabe bulunmaktadır. Şahide kitabesine göre 1918-1919 tarihlidir. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne Arap harfleriyle dört satır halinde yazılmıştır. Taştan yapılan şahidenin kitabesi kabartma tekniğindedir (Foto. 11, Çizim 8). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; *Sene 1337 / Kuş gibi pervaz idüb kondun buraya? / Hasredin oldu bana kakhâr / ... .*

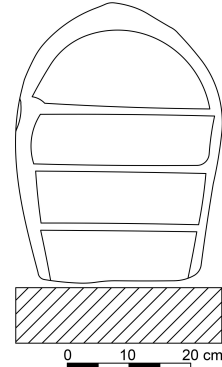
Foto. 10

Çizim 7

Foto. 11

Çizim 8

1.9. Ahmet Bey'e ait mezar

Ahmet oğlu Ahmet'e ait mezar şahideli toprak mezar grubundadır. Mezarın 61x21x9 cm ebatlarındaki şahidesi Azizi fes formuna benzer fes başlıklıdır. Mezar taşının gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Şahidenin gövdesinde mevta ismi ve tarih yazılı kitabe bulunmaktadır. Şahide kitabesine göre 1923 tarihlidir. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne sekiz satır halinde Latin harfleriyle yazılmıştır. Mezar taşı taştan yapılmış, yazıları kabartma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 12, Çizim 9). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; *AHMET O / ĞLU AH / MET RUH / UNA FATİ / HA / 1923.*

1.10. Hatice Dinçer'e ait mezar

Hatice Dinçer'e ait mezarın başucu şahidesi bulunmaktadır. Şahideli toprak mezar grubundaki mezarın 40x27-25x10 cm ebatlarındaki şahidesi sivri kemer tepeliklidir. Mezar taşının gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Şahidenin gövdesindeki kitabede mevta ismi ve tarih yazılıdır. Şahide kitabesine göre 1925 tarihlidir. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne altı satır halinde Latin harfleriyle

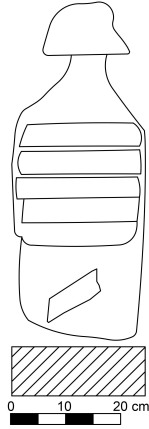
yazılmıştır. Şahidenin tepeliğinde çarkıfelek benzeri geometrik bezeme yer almaktadır. Taştan yapılan şahidenin, yazıları ve süslemesi kazıma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 13, Çizim 10). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; 1925 M. F. / HÜSEYİN / ANNESİ / HATİCE / DİNÇER / RUHUNA.

1.11. Mustafa Bey'e ait mezar

Tahir mahdumu Mustafa'ya ait mezarın başucu şahidesi bulunmaktadır. Şahideli toprak mezar türündeki mezarın 68x28-24x10 cm ebatlarındaki şahidesi Zuhaf fes formuna benzer fes başlıklıdır. Mezar taşının gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Mezar taşının gövdesindeki kitabede mevta ismi ve tarih yazılıdır. Şahide kitabesine göre 1935 tarihlidir. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne dört satır halinde Arap harfleriyle yazılmıştır. Taştan yapılan şahidenin, yazıları kazıma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 14, Çizim 11). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; *Sene 1935 / ... oğlu / Tahir mahdumu / Mustafa ruhuna.*

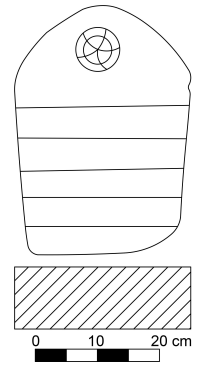
Foto. 12

Çizim 9

Foto. 13

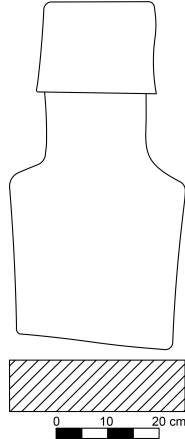
Çizim 10

1.12. Adem Bey'e ait mezar

Mestanoğlu Adem'e ait mezarın başucu şahidesi bulunmaktadır. Toprak mezar grubundaki mezarın 47x29x10 cm ebatlarındaki şahidesinin Hamidi fes formuna benzer fes başlığı vardır. Mezar taşının gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Şahidenin gövdesindeki kitabede mevta ismi ve tarih yazılıdır. Şahide kitabesine göre 1939 tarihlidir. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne beş satır halinde Arapça harflerle yazılmıştır. Taştan yapılan şahidenin yazıları kazıma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 15, Çizim 12). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; *Sene 358 / Mestanoğlu / Adem / Ruhuna / Fatiha.*

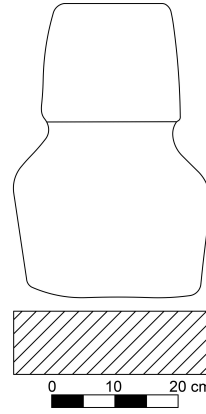
Foto. 14

Çizim 11

Foto. 15

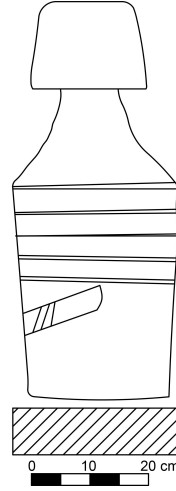
Çizim 12

1.13. Mehmet Bey'e ait mezar

Hacı Mustafa oğlu Mehmet'e ait mezarın başucu şahidesi bulunmaktadır. Şahideli toprak mezar tipindeki mezarın etrafı sonraki dönemlerde betonarme duvarla çevrelenerek çerçeve içerisine alınmıştır. 69x28-23x8 cm ebatlarındaki başucu şahidesinin Azizi fes formuna benzer fes başlığı vardır. Mezar taşının gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Şahidenin gövdesindeki kitabede mevta ismi ve tarih yazılıdır. Şahide kitabesine göre 1939 tarihlidir. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne dört satır halinde Latin harfleriyle yazılmıştır. Taştan yapılan şahidenin yazıları kabartma tekniğindedir (Foto. 16, Çizim 13). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; HACI MUST / AFA OĞLU / MEHMET / 1939.

Foto. 16

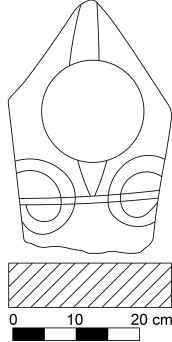
Çizim 13

1.14. Hatice Hanım'a ait mezar

Mehmet kızı Hatice Hanım'a ait mezarın başucu ve ayakucu şahideleri vardır. Toprak mezar tipindeki mezarın 40x24-20x7 cm ebatlarında başucu şahidesi, 34x24-19x7 cm ebatlarında ayakucu şahidesi vardır. Mezarın üçgen tepelikli başucu ve ayakucu şahidelerinin gövde yatay kesitleri dikdörtgen kesitli ve ön yüzleri yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Başucu şahidesinin gövdesinde mevta ismi ve tarih yazılı kitabe bulunmaktadır. Şahide kitabesine göre 1939 tarihlidir. Kitabe metni şahidenin ön yüzündeki madalyonun içerisine Latin harfleriyle yazılmıştır. Mezarın başucu ve ayakucu şahidelerinin ön yüzlerinde içbükey ve dışbükey kavislerle oluşturulmuş geometrik bezemeler yer alır. Mezarın başucu ve ayakucu şahideleri taştan yapılmış, süslemeleri ve yazıları kazıma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 17-18, Çizim 14-15). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; MEHMET KIZI HATİCE 1939.

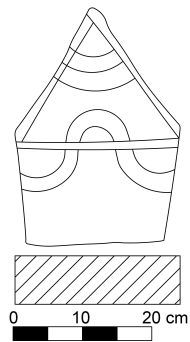
Foto. 17

Çizim 14

Foto. 18

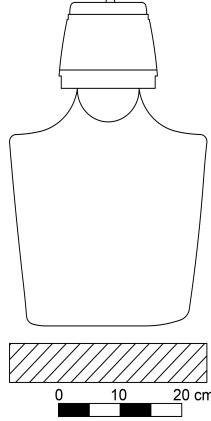
Çizim 15

1.15. Ahmet Yenin'e ait mezar

Hacı oğlu Molla Ahmet Yenin'e ait mezarın başucu ve ayakucu şahideleri bulunmaktadır. Şahideli toprak mezar tipindeki mezarın başucu şahidesi 52x30-26x6 cm, ayakucu şahidesi 31x28x7 cm ebatlarındadır. Başucu şahidesi Hamidi fes formuna benzer fes başlıklı, ayakucu şahidesi üçgen tepeliklidir. Başucu şahidesinin başlığında püsküle yer verilmiştir. Mezarın başucu ve ayakucu şahidelerinin gövde yatay kesitleri dikdörtgen kesitli ve ön yüzleri yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Başucu şahidesinin gövdesindeki kitabe mevtâ ismi ve tarih yazılıdır. Mezar kitabesine göre 1940 tarihlidir. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne beş satır halinde Latin harfleriyle yazılmıştır. Mezarın baş ve ayakucu şahidelerinin ön yüzleri iki sıra halinde geometrik süsleme bordürüyle çevrelenmiştir. Başucu ve ayakucu şahideleri taştan yapılmış, yazıları ve süslemeleri kazıma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 19-20, Çizim 16-17). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; HACIOĞLU / MOLLA AHMET / YENİN RUHUNA / FATİHA / OLM T. 1940.

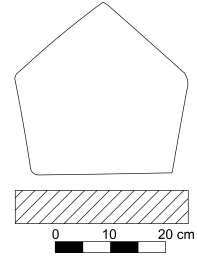
Foto. 19

Çizim 16

Foto. 20

Çizim 17

1.16. Recep Bey'e ait mezar

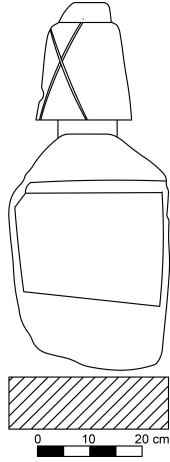
Hacı Hatipoğlu Recep Bey'e ait mezarın başucu şahidesi vardır. Şahideli toprak mezar grubundaki mezarın etrafı sonraki dönemlerde düzensiz taşlarla çevrelenerek bir çerçeve içerisine alınmıştır. 71x31x11cm ebatlarındaki başucu şahidesi sarıklı fes başlıklıdır. Mezar taşının gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Taşın gövdesinde mevtâ ismi ve tarih yazılı kitabe bulunmaktadır. Şahide kitabesine göre 1940 tarihlidir. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne beş satır halinde Latin harfleriyle yazılmıştır. Mezar taşının başlığında baklava dilimi şeklinde oluşturulmuş geometrik bezemeye yer verilmiştir. Şahide taştan yapılmış, yazıları ve başlığındaki süslemeleri kazıma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 21, Çizim 18). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; 1940 / HACI HATİP / OĞLU RECEBİN / RUHUNA FATİHA / 1940.

1.17. Hacı Hafız'a ait mezar

Şahideli toprak mezar grubundaki mezarın başucu şahidesi bulunmaktadır. Mezar taşının gövdesinin kırık olması ve kitabesinin deforme olmasından dolayı kitabesi tam olarak okunamamıştır. Ancak kitabenin okunabilen kısmından mezarın Hacı Hafız'a ait olduğu anlaşılmaktadır. Mezarın 63x28x12cm ebatlarındaki baş taşı Azizi fes formuna benzer fes başlıklıdır. Taşın gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü düşey dikdörtgen prizma formundadır. Şahidenin gövdesindeki kitabe mevtâ ismi ve tarih yazılıdır. Şahide kitabesine göre 1943 tarihlidir. Kitabe metni enlemesine dikdörtgen formlu oluşturulmuş kartuşların yüzeyine Latin harfleriyle yazılmıştır. Şahidenin boyun ve başlık yüzeylerinde geometrik bezemeler yer alır. Taştan yapılan mezar taşının süslemeleri ve yazıları kazıma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 22, Çizim 19). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; 1943 / İMAM OLU MOLLA / ARİF? / HACI HAFİZ?.

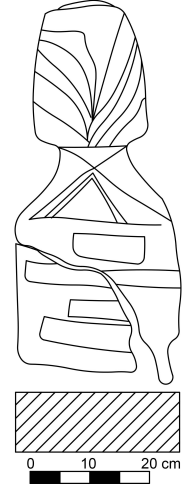
Foto. 21

Çizim 18

Foto. 22

Çizim 19

1.18. Ömer Usta'ya ait mezar

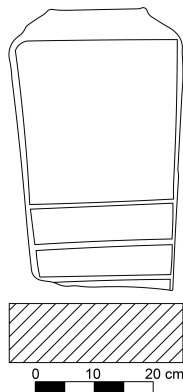
Hüseyin oğlu Ömer ustaya ait mezar şahideli toprak mezar grubundadır. Mezarın 47x27x cm ebatlarındaki şahidesinin başlık bölümü kırıktır. Mezar taşının gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Mezar taşının gövdesinde mevta ismi ve tarih yazılı kitabe bulunmaktadır. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne beş satır halinde Latin harfleriyle yazılmıştır. Şahide taştan yapılmış, yazıları kabartma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 23, Çizim 20). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; İMAM HÜSE / YİN OĞLU Ö / MER USTA / RUHUNA / FATİHA / 15.10.1943.

1.19. Emine Hanım'a ait mezar

Ali eşi Emine Hanım'a ait mezar şahideli toprak mezar tipindedir. 67x25x7 cm ebatlarındaki başucu şahidesi çokgen formlu başlıklıdır. Taşın gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü düşey dikdörtgen prizma formundadır. Şahidenin gövdesinde mevta ismi ve tarih yazılı kitabe bulunmaktadır. Mezar, kitabesine göre 1944 tarihlidir. Kitabe metni taşın ön yüzüne yedi satır halinde Latin harfleriyle yazılmıştır. Taştan yapılan şahidenin yazıları oyma kabartma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 24, Çizim 21). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; HASAN? / OĞLU / ALİ? EŞİ? / EMİNE / RUHUNA / FATİHA / 944.

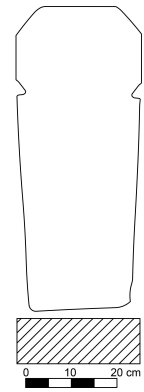
Foto. 23

Çizim 20

Foto. 24

Çizim 21

1.20. Recep Yamak'a ait mezar

Recep Yamak'a ait mezarın başucu ve ayakucu şahideleri bulunmaktadır. Toprak mezar grubuna giren mezarın başucu şahidesi 50x29x6 cm, ayakucu şahidesi 49x33x6 cm ebatlarındadır.

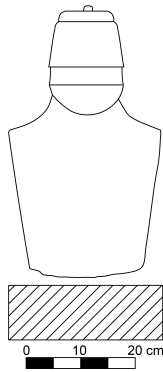
Başucu şahidesi Hamidi fes formuna benzer fes başlıklı, ayakucu şahidesi yarım daire kemerli tepeliklidir. Başucu şahidesinde yer alan fes başlığın püskülü vardır. Mezarın başucu ve ayakucu şahidelerinin gövde yatay kesitleri dikdörtgen kesitli ve ön yüzleri yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formudur. Başucu şahidesinin gövdesindeki kitabede mevta ismi ve tarih yazılıdır. Şahide kitabesine göre 1945 tarihlidir. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne altı satır halinde Latin harfleriyle yazılmıştır. Başucu ve ayakucu şahidelerinin ön yüzlerinin etrafı iki sıra halinde geometrik süsleme bordürüyle çevrelenmiştir. Mezarın başucu ve ayakucu şahideleri taştan yapılmış, yazıları ve süslemeleri kazıma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 25-26, Çizim 22-23). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; ... OĞLU / RECEP YAMAK / D.O.M.T. 1321 / O.L.M.T. 1945 / RUHUNA / FATİHA / ... .

1.21. Osman Usta'ya ait mezar

Sünnetçi Osman Usta'ya ait mezarın başucu ve ayakucu şahideleri vardır. Toprak mezar tipindeki mezarın başucu şahidesi 69x28x9 cm, ayakucu şahidesi 60x28x5 cm ebatlarındadır. Başucu şahidesinin Hamidi fes formuna benzer fes başlığı, ayakucu şahidesi yarım daire kemerli tepeliklidir. Başucu şahidesinin fes başlığının püskülü bulunmaktadır. Şahide kitabesine göre 1947 tarihlidir. Mezarın başucu ve ayakucu şahidelerinin gövde yatay kesitleri dikdörtgen kesitli ve ön yüzleri yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Başucu şahidesinin gövdesindeki kitabede mevta ismi ve tarih yazılıdır. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne yedi satır halinde Latin harfleriyle yazılmıştır. Mezarın başucu ve ayakucu şahidelerinin ön yüzlerinin etrafı iki sıra halinde geometrik süsleme bordürüyle çevrelenmiştir. Mezarın başucu ve ayakucu şahideleri taştan yapılmış, yazıları ve süslemeleri kazıma, başucu şahidesinin başlığındaki püskül kabartma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 27-28, Çizim 24-25). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; SÜNNETÇİ / OSMAN / USTANIN / RUHUNA / FATİHA / DOĞUM 1884 / ÖLÜM 1947.

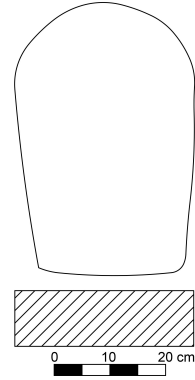
Foto. 25

Çizim 22

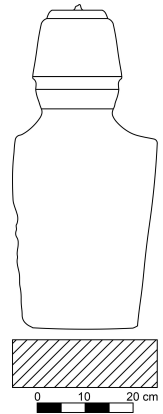
Foto. 26

Çizim 23

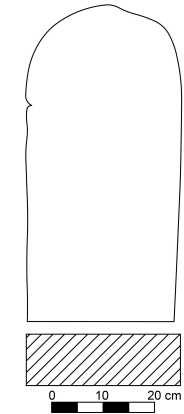
Foto. 27

Çizim 24

Foto. 28

Çizim 25

1.22. Bülül Saraçlı'ya ait mezar

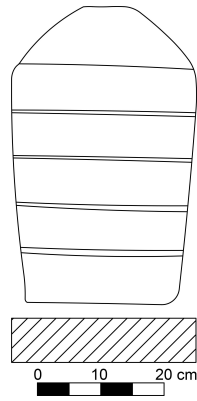
Bülül Saraçlı'ya ait mezarın başucu şahidesi bulunmaktadır. Şahideli toprak mezar tipindeki mezarın 47x24x7 cm ölçülerindeki şahidesi sivri kemerli tepeliklidir. Baş taşının gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Taşın gövdesindeki kitabede mevta ismi ve tarih yazılıdır. Şahide kitabesine göre 1947 tarihlidir. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne beş satır halinde Latin harfleriyle yazılmıştır. Şahide taştan yapılmış ve yazıları kabartma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 29, Çizim 26). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; ALİ / KARISI / BÜLBÜL / SARAÇLI / 1947.

1.23. Hasan Bey'e ait mezar

Ahmet oğlu Hasan'a ait mezar şahideli toprak mezar tipindedir. 57x27x11 cm ebatlarındaki başucu taşı Hamidi fes formuna benzer başlıklıdır. Mezar taşının gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Taşın gövdesinde mevta ismi ve tarih yazılı kitabe bulunmaktadır. Şahide kitabesine göre 1948 tarihlidir. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne dört satır halinde Latin harfleriyle yazılmıştır. Taştan yapılan şahidenin yazıları kabartma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 30, Çizim 27). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; AHMET O / LU HA / SAN / 1948.

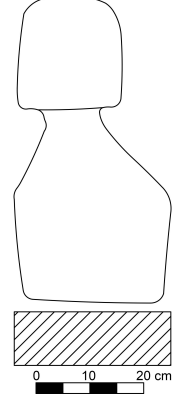
Foto. 29

Çizim 26

Foto. 30

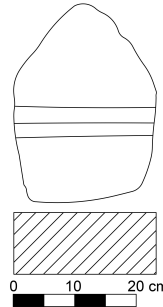
Çizim 27

1.24. II Numaralı anonim mezar

Şahideli toprak mezar grubundaki mezarın kitabesi tam olarak okunamadığı için kimliği tespit edilememiştir. 32x24x10 cm ebatlarındaki başucu şahidesi üçgen tepeliklidir. Taşın gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Şahidenin gövdesinde mevta ismi ve tarih yazılı kitabe bulunmaktadır. Şahide kitabesine göre 1948 tarihlidir. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne dört satır halinde Latin harfleriyle yazılmıştır. Taştan yapılmış şahidenin, yazıları kazıma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 31, Çizim 28). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; CABAN? ABİSİ / ... / 948.

Foto. 31

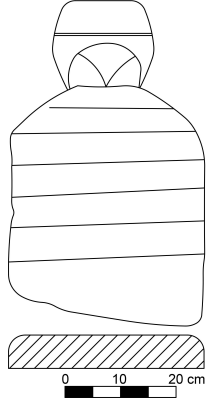
Çizim 28

1.25. Mustafa Akbaş'a ait mezar

Mustafa Akbaş'a ait mezarın başucu ve ayakucu şahideleri bulunmaktadır. Şahideli toprak mezar grubundaki mezarın başucu şahidesi 58x30x6 cm, ayakucu şahidesi 49x34x6 cm ebatlarındadır. Başucu şahidesi Azizi fes formuna benzer fes başlıklı, ayakucu şahidesi yarım daire kemerli tepeliklidir. Mezarın başucu ve ayakucu şahidelerinin gövde yatay kesitleri dikdörtgen kesitli, ön yüzleri düşey dikdörtgen prizma formundadır. Başucu şahidesinin gövdesindeki kitabe mevtâ ismi ve tarih yazılıdır. Şahide kitabesine göre 1951 tarihlidir. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne altı satır halinde Latin harfleriyle yazılmıştır. Mezarın başucu şahidesinin boyunluk bölümünde yarım daire formulu, üç bölüme ayrılmış geometrik bezeme vardır. Ayakucu şahidesinin ön yüzü yarım daire formulu kemerinin üzengi seviyesindeki silmeyle iki bölüme ayrılmıştır. Ayakucu şahidesinin alt bölümünde stilize yaprak ve çiçeklerden oluşturulmuş bitkisel bezeme vardır. Üst bölümde ortada stilize altı kollu çiçek, çiçeğin iki yanında ay ve yıldız motifleri yer alır. Mezarın başucu ve ayakucu şahideleri taştan yapılmış, yazıları ve süslemeleri kazıma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 32-33, Çizim 29-30). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; 1342 DOKUM / 1951 VEFATI / SARAŞLU MAHA- / LLESİNDEN MEH- / MET OKLU MUSTAFA / AKBAŞ.

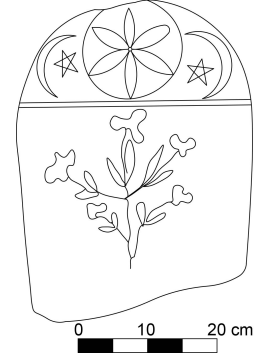
Foto. 32

Çizim 29

Foto. 33

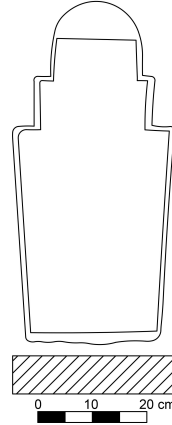
Çizim 30

1.26. Celil Çarkacı'ya ait mezar

Celil Çarkacı'ya ait mezar şahideli toprak mezar grubundadır. Mezarın 63x28x7 cm ölçülerindeki şahidesi yarım daire kemerli tepeliklidir. Taşın gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü düşey dikdörtgen prizma formundadır. Mezar taşının gövdesinde mevtâ ismi ve tarih yazılı kitabe bulunmaktadır. Şahide kitabesine göre 1951 tarihlidir. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne on iki satır halinde Latin harfleriyle yazılmıştır. Mezar taşı taştan yapılmış, yazıları kabartma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 34, Çizim 31). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; 940 / HÜVEL / BAKİ / GENÇ YAŞIMDA / FELEĞİN ÇARE / SİZ ÖLÜMÜNDEN / EYLEDİM FANİ / OKUYAN EFEN / Dİ BENDEN EKS / İK ETME FATİHA / Nİ CELİL 951 / ÇARKACI.

Foto. 34

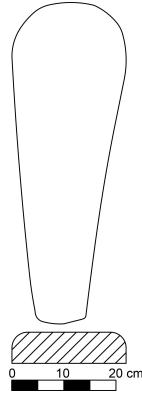
Çizim 31

1.27. Fikriye Ateşyürek'e ait mezar

Fikriye Ateşyürek'e ait mezarın başucu ve ayakucu şahideleri vardır. Şahideli toprak mezar grubundaki mezarın başucu şahidesi 81x26x6 cm, ayakucu şahidesi 65x32x7 cm ebatlarındadır. Başucu şahidesi yarım daire kemerli, ayakucu şahidesi üçgen tepeliklidir. Mezarın başucu ve ayakucu şahidelerinin gövde yatay kesitleri dikdörtgen kesitli, ön yüzleri yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Başucu şahidesinin gövdesinde mevta ismi ve tarih yazılı kitabe bulunmaktadır. Şahide kitabesine göre 1954 tarihli dir. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne altı satır halinde Latin harfleriyle yazılmıştır. Başucu ve ayakucu şahidelerinin ön yüzlerinin etrafı iki sıra halinde geometrik süsleme bordürüyle çevrelenmiştir. Mezarın başucu ve ayakucu şahideleri taştan yapılmış, yazıları ve süslemeleri kazıma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 35-36, Çizim 32-33). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; FİKRİYE / ATEŞYÜREK / D. 1938 / Ö. 1954 / RUHUNA / FATİHA.

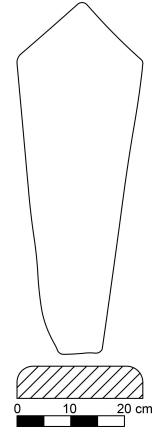
Foto. 35

Çizim 32

Foto. 36

Çizim 33

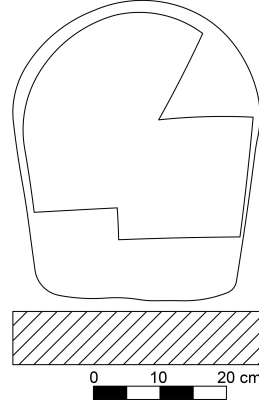
1.28. Hanife Çarkacı'ya ait mezar

Hanife Çarkacı'ya ait mezar şahideli toprak mezar grubundadır. Mezarın 45x33x9 cm ebatlarındaki şahidesi yarım daire kemerlidir. Mezar taşının gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Mezar taşının gövdesinde mevta ismi ve tarih yazılı kitabe bulunmaktadır. Şahide kitabesine göre 1956 tarihli dir. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne dört satır halinde Latin harfleriyle yazılmıştır. Mezarın

şahidesi taştan yapılmış, yazıları kabartma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 37, Çizim 34). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; HÜVEL BAKİ / HANİFE ÇARKACI / RUHUNA FATİHA / 1290¹⁶ 1956.

Foto. 37

Çizim 34

1.29. Sebahat Korkmaz'a ait mezar

Sebahat Korkmaz'a ait mezar şahideli toprak mezar grubundadır. Mezarın başucu şahidesi 71x30x7 cm, ayakucu şahidesi 41x28x 6 cm ebatlarındadır. Başucu şahidesi yarım daire kemerli, ayakucu şahidesi sivri kemerli tepeliklidir. Mezarın başucu ve ayakucu şahidelerinin gövde yatay kesitleri dikdörtgen kesitli, ön yüzleri yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Mezar taşının gövdesinde mevta ismi ve tarih yazılı kitabe bulunmaktadır. Şahide kitabesine göre 1959 tarihlidir. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne on iki satır halinde Latin harfleriyle yazılmıştır. Mezarın ayakucu şahidesinin tepeliğinde stilize bitkisel yapraklardan oluşturulmuş bitkisel bezeme yer alır. Mezarın başucu ve ayakucu şahideleri taştan yapılmış, yazıları ve bezemeleri kabartma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 38-39, Çizim 35-36). Başucu şahidesinin kitabesi; 1942 / 1959 / 3 YILDIR YA / TAKTA YATA / RDIM MAG / VER OLDU / M BİR FATİH / A UMARIM / MEVLÜT / KIZI SEBA / HAT KORK / MAZ. Ayakucu şahidesinin kitabesi; ... EY / LEDİM GENÇLİ / GİME DOYMADA.

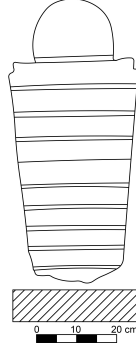
1.30. III Numaralı anonim erkek mezar

Şahideli toprak mezar grubundaki mezarın başucu ve ayakucu şahideleri bulunmaktadır. Başucu şahidesinin bir bölümü toprağa gömülü olduğu için kimliği tespit edilememiştir. Ancak başucu şahidesinin Zuhaf fes başlığına benzer başlığının olmasından ve kitabesinin merhum ifadesiyle başlamasından dolayı erkek mezarı olmalıdır. Mezarın başucu şahidesi 42x27x6 cm, ayakucu şahidesi 24x23x6 cm ebatlarındadır. Mezarın başucu ve ayakucu şahidelerinin gövde yatay kesitleri dikdörtgen kesitli, ön yüzleri düşey dikdörtgen prizma formundadır. Başucu şahidesinin gövdesinde tarih yazılı kitabe bulunmaktadır. Şahide kitabesine göre 1960 tarihlidir. Kitabe metni mezar taşının ön yüzüne iki satır halinde Latin harfleriyle yazılmıştır. Başucu şahidesi taştan yapılmış, yazıları kazıma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 40-41, Çizim 37-38). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; Merhum / 2-2-1960 / ... .

¹⁶ Kitabede yer alan 1290 (1873/1874) yılı vefat eden kişinin doğum tarihidir.

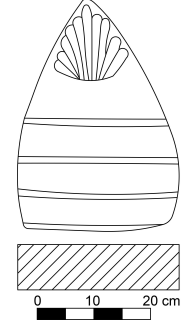
Foto. 38

Çizim 35

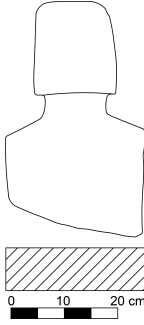
Foto. 39

Çizim 36

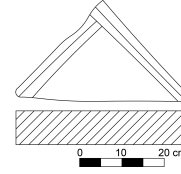
Foto. 40

Çizim 37

Foto. 41

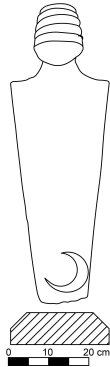
Çizim 38

1.31. Ahmet Ateşyürek'e ait mezar

Ahmet Ateşyürek'e ait mezarın başucu ve ayakucu şahideleri bulunmaktadır. Şahideli toprak mezar tipindeki mezarın başucu şahidesi 112x35x6 cm, ayakucu şahidesi 68x31x7 cm ebatlarındadır. Başucu şahidesi sarıklı fes başlıklı, ayakucu şahidesi yarım daire kemerli tepeliklidir. Mezarın başucu ve ayakucu şahidelerinin gövde yatay kesitleri dikdörtgen kesitli, ön yüzleri yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Başucu şahidesinin gövdesinde mevta ismi ve tarih yazılı kitabe bulunmaktadır. Şahide kitabesine göre 1964 tarihlidir. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne sekiz satır halinde Latin harfleriyle yazılmıştır. Mezarın başucu ve ayakucu şahidelerinin ön yüzlerinin etrafı iki sıra halinde geometrik süsleme bordürüyle çevrelenmiştir. Başucu şahidesinin alt tarafında yıldız kısmı deforme olmuş, ay-yıldız motifi bulunmaktadır. Mezarın başucu ve ayakucu şahideleri taştan yapılmış, yazıları ve süslemeleri kazıma, başucu şahidesinin fes başlığındaki sarıkları kabartma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 42-43, Çizim 39-40). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; KÜRT BİLAL / OĞULLARINDAN / HÜSEYİN OĞLU / AHMET / ATEŞYÜREK / RUHUNA FATİHA / DOĞUM 1316 / ÖLÜM 1964.

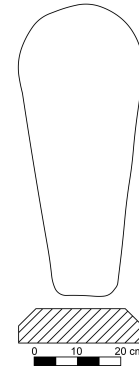
Foto. 42

Çizim 39

Foto. 43

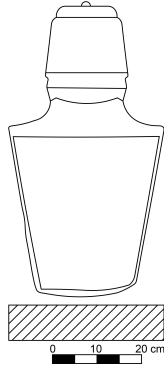
Çizim 40

1.32. Recep Kargı'ya ait mezar

Mehmet oğlu Recep Kargı'ya ait mezarın başucu ve ayakucu şahideleri vardır. Şahideli toprak mezar tipindeki mezarın başucu şahidesi 67x34x6 cm, ayakucu şahidesi 56x33x7 cm ebatlarındadır. Başucu şahidesi Hamidi fes formuna benzer fes başlıklı, ayakucu şahidesi yarım daire kemerli tepeliklidir. Başucu şahidesinin fes başlığında püsküle yer verilmiştir. Mezarın başucu ve ayakucu şahidelerinin gövde yatay kesitleri dikdörtgen kesitli, ön yüzleri yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Başucu şahidesinin gövdesinde mevta ismi ve tarih yazılı kitabe bulunmaktadır. Şahide kitabesine göre 1964 tarihlidir. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne altı satır halinde Latin harfleriyle yazılmıştır. Mezarın ayakucu şahidesinin ön yüzünün etrafı iki sıra halinde geometrik süsleme bordürüyle çevrelenmiştir. Mezarın başucu ve ayakucu şahideleri taştan yapılmış, yazıları ve başucu şahidesinin başlığındaki püskülü kabartma, süslemeleri kazıma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 44-45, Çizim 41-42). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; MEHMET OĞLU / RECEP KARGI / DOĞUM TA: 1901 / ÖLÜM TA:1964 / RUHUIÇÜN FAD / İHA.

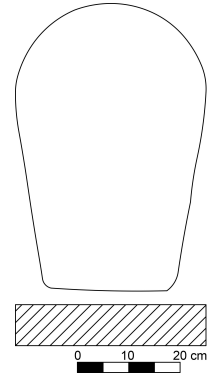
Foto. 44

Çizim 41

Foto. 45

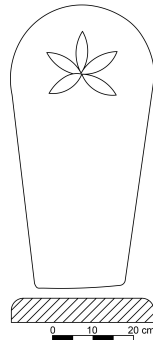
Çizim 42

1.33. Sünnetçi Osman'ın karısına ait mezar

Sünnetçi Osman Usta'nın karısına ait mezar şahideli toprak mezar grubundadır. Mezarın başucu şahidesi 70x35x6 cm, ayakucu şahidesi 60x27x5 cm ebatlarındadır. Başucu şahidesi yarım daire kemerli, ayakucu şahidesi üçgen tepeliklidir. Mezarın başucu ve ayakucu şahidelerinin gövde yatay kesitleri dikdörtgen kesitli, ön yüzleri yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Mezar taşının gövdesinde mevta ismi ve tarih yazılı kitabe bulunmaktadır. Şahide kitabesine göre 1969 tarihlidir. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne yedi satır halinde Latin harfleriyle yazılmıştır. Mezarın başucu ve ayakucu şahidelerinin ön yüzlerinin etrafı iki sıra halinde geometrik süsleme bordürüyle çevrelenmiştir. Mezarın başucu şahidesinde stilize beş yapraklı çiçek motifi vardır. Başucu ve ayakucu şahideleri taştan yapılmış, yazıları ve süslemeleri kazıma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 46-47, Çizim 43-44). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; SÜNNETÇİ / OSMAN / ... / ... / HATUNUN / RUHUNA / LİLAHİL FATİHA / VEFATI 27 6 1969.

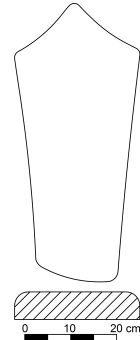
Foto. 46

Çizim 43

Foto. 47

Çizim 44

1.34. IV Numaralı anonim erkek mezarı

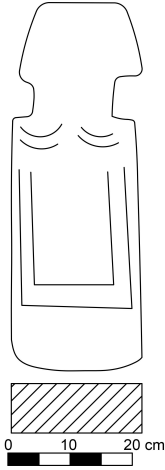
Şahideli toprak mezar grubundaki mezarın başucu şahidesi bulunmaktadır. Mezar taşında kitabe bulunmadığı için mezarın kimliği tespit edilememiştir; ancak şahidenin üzerinde yer alan fes başlığı, mezarın erkek mezarı olduğunu göstermektedir. Mezarın 60x20x10 cm ebatlarındaki şahidesi Azizi fes formuna benzer fes başlıklıdır. Mezar taşının gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü düşey dikdörtgen prizma formundadır. Şahidenin ön yüzü iki sıra halinde bordürle çevrelenmiştir (Foto. 48, Çizim 45). Şahide taştan yapılmış, süslemeleri kazıma tekniğinde işlenmiştir.

1.35. V Numaralı anonim erkek mezarı

Şahideli toprak mezar grubundaki mezarın başucu şahidesi bulunmaktadır. Mezar taşı omuz kısmına kadar toprağa gömülü olduğu için kitabesinin olup olmadığı tespit edilememiştir. Kimliği tespit edilemeyen mezarın Hamidi fes formuna benzer başlığının olmasından dolayı mezar erkek mezarı olmalıdır. Mezarın 31x36x7 cm ebatlarındaki şahidesi Hamidi fes benzeri başlıklıdır. Fes başlığın yukarisında püsküle yer verilmiştir. Mezar taşının gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü düşey dikdörtgen prizma formundadır. Şahide taştan yapılmış, başlık ve başlıktaki püskül kabartma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 49, Çizim 46).

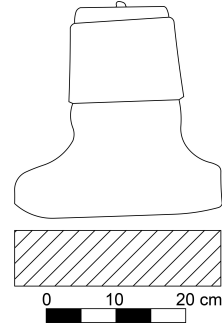
Foto. 48

Çizim 45

Foto. 49

Çizim 46

1.36. VI Numaralı anonim erkek mezarı

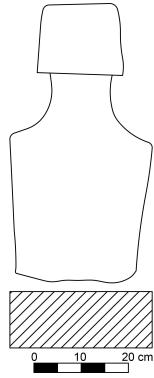
Şahideli toprak mezar tipindeki mezarın başucu şahidesi bulunmaktadır. Mezar taşının kitabesi bulunmamaktadır; ancak başucu şahidesindeki başlık, mezarın erkek mezarı olduğunu göstermektedir. Toprak mezar tipindeki mezarın 61x27x12 cm ebatlarında olan şahidesi Zuhaf fes benzeri başlıklıdır. Taşın gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formunda olup taştan yapılmıştır (Foto. 50, Çizim 47).

1.37. VII Numaralı anonim erkek mezarı

Şahideli toprak mezarın başucu şahidesi bulunmaktadır. Taşın büyük bir bölümü toprağa gömülü olduğundan mezarın kimliği tespit edilememiştir; ancak başlığının dolama fes formunda olması, mezarın erkek mezarı olduğunu göstermektedir. Mezar taşı 41x30x14 cm ebatlarında olup gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Mezar taşı taştan yapılmıştır (Foto. 51, Çizim 48).

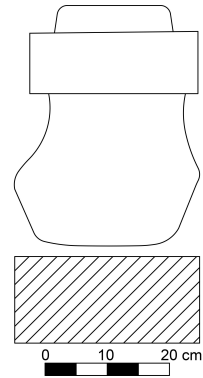
Foto. 50

Çizim 47

Foto. 51

Çizim 48

1.38. VIII Numaralı anonim erkek mezarı

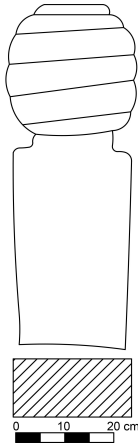
Şahideli toprak mezarın başucu şahidesi bulunmaktadır. Mezar taşında kitabe bulunmadığı için mezarın kimliği tespit edilememiştir; ancak şahidenin sarıklı fes başlığı, mezarın erkek mezarı olduğunu göstermektedir. Mezarın 71x18x9 cm ebatlarındaki şahidesi sarıklı fes başlıklıdır. Taşın gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü düşey dikdörtgen prizma formundadır. Taştan yapılan şahidenin fes başlığındaki sarıklar, kabartma tekniğiyle işlenmiştir (Foto. 52, Çizim 49).

1.39. İsmail Bey'e ait mezar

İsmail Bey'e ait mezarın başucu şahidesi bulunmaktadır. Şahideli toprak mezar grubundaki mezarın 47x29x14 cm ebatlarındaki şahidesi Hamidi fes formuna benzer fes başlıklıdır. Mezar taşının gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Taşın gövdesinde mevta ismi yazılı kitabe yer alır. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne iki satır halinde Arap harfleriyle yazılmıştır. Şahide başlığının ön yüzü deforme olsa da arka yüzünden başlıkta üçgen formulu geometrik bezemelerin olduğu görülmektedir. Mezar taşı taştan yapılmış, yazıları ve bezemeleri kazıma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 53, Çizim 50). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; İsmail ruhuna / Fatiha.

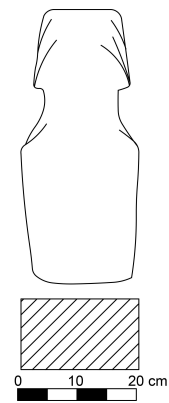
Foto. 52

Çizim 49

Foto. 53

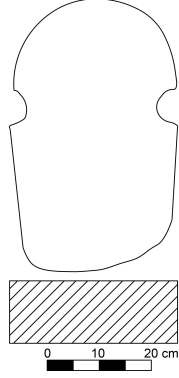
Çizim 50

1.40. IX Numaralı anonim mezar

Şahideli toprak mezar tipindeki mezarın başucu şahidesi bulunmaktadır. Mezar taşında kitabe bulunmadığından mezarın kimliği tespit edilememiştir. Mezarın 52x29x8 cm ebatlarındaki şahidesi fes başlıklıdır. Taştan yapılan şahidenin gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü düşey dikdörtgen prizma formundadır (Foto. 54, Çizim 51).

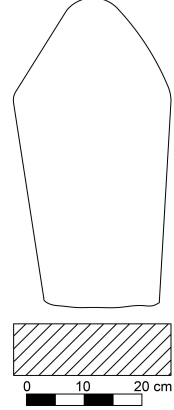
Foto. 54

Çizim 51

Foto. 55

Çizim 52

1.41. X Numaralı anonim mezar

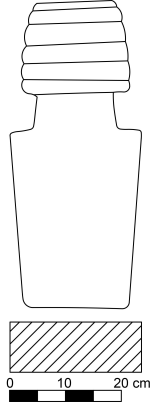
Şahideli toprak mezar tipindeki mezarın başucu şahidesi bulunmaktadır. Mezar taşında kitabe bulunmadığından mezarın kimliği tespit edilememiştir. Mezarın 54x28x9 cm ebatlarında olan şahidesi üçgen tepeliktir. Taşın gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Şahide taştan yapılmıştır (Foto. 55, Çizim 52).

1.42. XI Numaralı anonim erkek mezarı

Mezarın başucu ve ayakucu şahidelerinde kitabe bulunmadığı için mezarın kimliği tespit edilememiştir. Ancak mezarın başucu şahidesi fes başlıklı olmasından dolayı mezar erkek mezarı olmalıdır. Şahideli toprak mezar tipindeki mezarın başucu şahidesi 56x23x7 cm, ayakucu şahidesi 46x25x7 cm ebatlarındadır. Mezarın başucu şahidesi sarıklı fes başlıklı, ayakucu şahidesi üçgen tepeliktir. Mezarın başucu ve ayakucu şahidelerinin gövde yatay kesitleri dikdörtgen kesitli, ön yüzleri yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Mezarın ayakucu şahidesinin ön yüzünün üst kenarlarında çeyrek daire formlu geometrik süslemeler bulunmaktadır. Mezarın başucu ve ayakucu şahideleri taştan yapılmış, süslemeleri kazıma, başucu şahidesinin fes başlığındaki sarıklar kabartma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 56-57, Çizim 53-54).

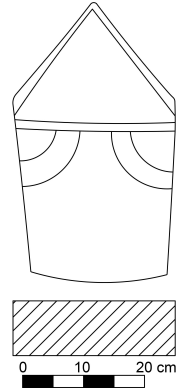
Foto. 56

Çizim 53

Foto. 57

Çizim 54

1.43. XII Numaralı anonim mezarı

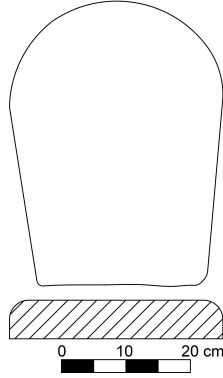
Şahideli toprak mezar tipindeki mezarın başucu şahidesi vardır. Şahidesinin kitabesi bulunmadığı için mezarın kimliği tespit edilememiştir. Mezarın 44x31x6 cm ebatlarındaki şahidesi yarım daire kemer tepeliktir. Mezar taşının gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzleri yukarıya doğru genişleyen düşey dörtgen prizma formunda olup taştan yapılmıştır (Foto. 58, Çizim 55).

1.44. Pempe? Özkan'a ait mezar

Şahideli toprak mezar grubundaki mezarın başucu şahidesi bulunmaktadır. Mezar taşının kitabesi bulunmamaktadır; ancak taşın yüzeyine daha sonradan mavi renkli yağlı boya ile Pempe Özkan yazılmıştır. Yazı vefat eden kişinin yakınları tarafından sonradan yazılmış olmalıdır. 52x19x4 cm ebatlarındaki başucu şahidesi yarım daire kemerli tepeliklidir. Taşın gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Şahidenin ön yüzünde madalyon şeklinde geometrik bezeme vardır. Şahide taştan yapılmış ve süslemeleri kazıma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 59, Çizim 56).

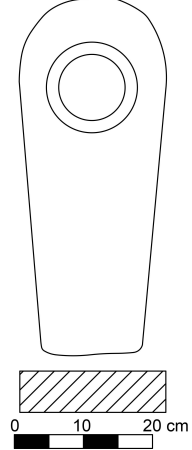
Foto. 58

Çizim 55

Foto. 59

Çizim 56

1.45. Sabri Ayerden'e ait mezar

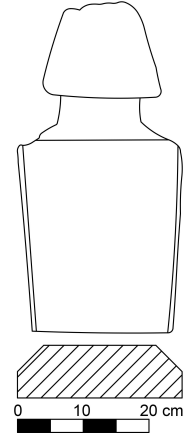
İbrahim oğlu Sabri Ayerden'e ait mezarın başucu şahidesi bulunmaktadır. Şahideli toprak mezar türündeki mezarın 50x25x7 cm ebatlarındaki şahidesi Azizi fes formuna benzer başlıklıdır. Mezar taşının gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Taşın gövdesinde mevta ismi yazılı kitabe bulunmaktadır. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne yedi satır halinde Latin harfleriyle yazılmıştır. Mezar taşı taştan yapılmış, yazıları kabartma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 60, Çizim 57). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; SARAŞLI- / DAM / İBRAHİM / OĞLU MERHUM / SABRİ AYER- / DEN RUHU- / NA FATİHA.

1.46. Mehmet kızına ait mezar

Hacı Mehmet kızına ait mezarın başucu ve ayakucu şahideleri vardır. Şahideli toprak mezar grubundaki mezarın başucu şahidesinin kitabesi deforme olduğu için sadece ilk satırı okunmaktadır. Baş taşının ilk satırından mezarın Mehmet kızına ait olduğu anlaşılmaktadır. Mezarın başucu şahidesi 55x33x5 cm, ayakucu şahidesi 54x32x7 cm ebatlarındadır. Başucu ve ayakucu şahideleri yarım daire kemerli tepeliklidir. Mezarın başucu ve ayakucu şahidelerinin gövde yatay kesitleri dikdörtgen kesitli ve ön yüzleri yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Taşın gövdesinde mevta ismi yazılı kitabe bulunmaktadır. Ayakucu şahidesinin ön yüzünün etrafı iki sıra halinde geometrik süsleme bordürüyle çevrelenmiştir. Taştan yapılan şahidenin yazıları ile ayakucu şahidesindeki süslemeler kazıma tekniğiyle işlenmiştir (Foto. 61-62, Çizim 58-59). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; HACI MEHMET KIZI.

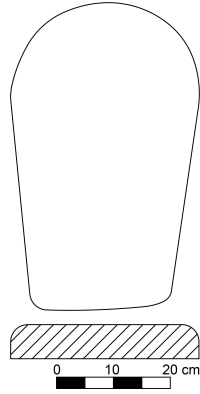
Foto. 60

Çizim 57

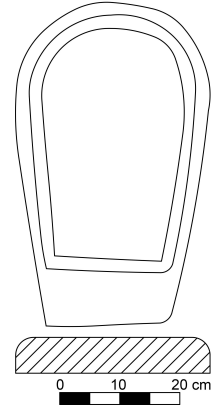
Foto. 61

Çizim 58

Foto. 62

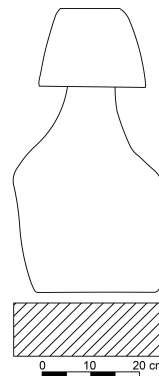
Çizim 59

1.47. Ahmet Bey'e ait mezar

Şahideli toprak mezar grubundaki mezar Hasan oğlu Ahmet'e aittir. Mezarın 60x25x12 cm ebatlarındaki şahidesi Hamidi fes formuna benzer fes başlıklıdır. Mezar taşının gövde yatay kesiti dikdörtgen kesitli, ön yüzü yukarıya doğru genişleyen düşey dikdörtgen prizma formundadır. Taşın gövdesinde mevta ismi yazılı kitabe bulunmaktadır. Kitabe metni şahidenin ön yüzüne dört satır halinde Latin harfleriyle yazılmıştır. Şahide mermerden yapılmış, kitabe metni taşın ön yüzüne kabartma tekniğinde işlenmiştir (Foto. 63, Çizim 60). Kitabenin okunuşu şu şekildedir; HASAN O / ĞLU AHMET / RUHUNA / FATİHA.

Foto. 63

Çizim 60

2. Karşılaştırma ve Değerlendirme

Menteşe Mezarlığı, Osmanlı mezar yapma geleneğinin Cumhuriyet Dönemi'nde de sürdürüldüğü önemli mezarlık alanlarından biridir. Anadolu'da bu geleneği sürdüren yerlere örnek olarak; Ege Bölgesi'nde Aydın-Söke (1916-1961),¹⁷ Denizli'nin Kale (1899-1994),¹⁸ Çivril (1788-1943)¹⁹ ve Beyağaç (1797-1931)²⁰ ilçeleri, İzmir-Menderes (1740-41-1931),²¹ İzmir-Tire (1928-1960),²² Manisa-Gördes (1929-1961)²³ ve Balıkesir (1751-1958);²⁴ Karadeniz Bölgesi'nde Ordu-Fatsa (1751-52-1944)²⁵ ve Sinop-Ayancık (1869-70-1958);²⁶ Marmara Bölgesi'nde ise Bursa-İnegöl (1879-1954)²⁷ gösterilebilir. Bu örnekler, Mentеше Mezarlığı ile ortak özellikler taşımaktadır. Mentеше Mezarlığı'nda gerçekleştirilen incelemeler de geleneğin sürekliliğini somut olarak ortaya koymaktadır.

Menteşe Mezarlığı'nda Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi'nde Osmanlı mezar taşı geleneğini sürdüren 47 mezar taşı incelenmiştir. Mezarlıkta en erken tarihli şahide 1896-1897 yıllarına, en geç tarihli şahide ise 1969 yılına aittir. Mezar taşlarının çoğu günümüze sağlam ulaşmış, ancak bazıları kırık veya deforme olmuştur. Mezarlardan 27'si erkeklere, 15'i kadınlara aittir. Deformasyonun yoğunluğu veya kitabe bulunmaması nedeniyle beş mezarın kimliği belirlenemmiştir (Tablo 1).

Durum	Mezar Taşı Numaraları	Toplam
Erkeklere ait	1.1, 1.2, 1.9, 1.11, 1.12, 1.13, 1.15, 1.16, 1.17, 1.18, 1.20, 1.21, 1.23, 1.25, 1.26, 1.30, 1.31, 1.32, 1.34, 1.35, 1.36, 1.37, 1.38, 1.39, 1.42, 1.45, 1.47	27
Kadınlara ait	1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 1.7, 1.10, 1.14, 1.19, 1.22, 1.27, 1.28, 1.29, 1.33, 1.44, 1.46	15
Kimliği tespit edilemeyen	1.8, 1.24, 1.40, 1.41, 1.43	5

Tablo 1. Mentеше Mezarlığı'ndaki mezar taşlarının cinsiyete göre dağılımı

Mezar Tipleri

Mezar taşlarıyla ilgili araştırmalarda mezar tipleri; toprak, çerçevesi, kapak taşlı, yarım sandık ve sandık mezar olarak beş grupta sınıflandırılmıştır.²⁸ Mentеше Mezarlığı'nda mezarlar toprak ve çerçevesi mezar tiplerinden oluşmaktadır. Mezarların 45'i, toprak üzerinde başucu veya başucu ve ayakucu şahideleri bulunan şahideli toprak mezarlardır.²⁹ Cumhuriyet Dönemi'nde Osmanlı geleneğini sürdüren örnekler arasında şahideli toprak mezarların varlığı dikkat çekmektedir. Bu mezar tipinin Ege Bölgesi'nde Aydın-Söke'de (1932),³⁰ Denizli'nin Kale (1943),³¹ Çivril (1930)³² ve Beyağaç (1931)³³ ilçelerinde, İzmir-Tire'de (1942),³⁴ İzmir-Menderes'te

¹⁷ Atıcı, 2024: 425.

¹⁸ Beyazıt vd., 2021: 797.

¹⁹ Canseven, 2023: 222.

²⁰ Canseven, 2023a.

²¹ Acar, 2019.

²² Biçici, 2011.

²³ Biçici, 2006.

²⁴ Gündoğan, 2025.

²⁵ Atıcı, 2022.

²⁶ Çelemoğlu, 2021.

²⁷ Çetinaslan, 2014.

²⁸ Çal ve Ataoğuz Çal, 2008: 3.

²⁹ Çal, 2005: 615.

³⁰ Atıcı, 2024: 403-404.

³¹ Beyazıt vd., 2021: 14.

³² Canseven, 2023: 81.

³³ Canseven, 2023a: 107.

³⁴ Biçici, 2011: 133.

(1917-1918),³⁵ Manisa-Gördes'te (1929-1935)³⁶ ve Balıkesir'de (1935)³⁷ örnekleri tespit edilmiştir. Karadeniz Bölgesi'nde Ordu-Fatsa (1907)³⁸ öne çıkarken, Marmara Bölgesi'nde ise Bursa-İnegöl'de (1954)³⁹ benzer nitelikte mezarlara rastlanmaktadır. Bu tipin Osmanlı Dönemi geleneğiyle ilişkisini göstermek amacıyla Karadeniz Bölgesi'nden bazı örnekler ayrıca önemlidir. Nitekim şahideli toprak mezarların Ordu-Ünye'de (1919),⁴⁰ Ordu-Fatsa'da (1933),⁴¹ Samsun-Vezirköprü'de (1800-1801),⁴² Giresun'da (1911)⁴³ ve Kastamonu'da (19. yüzyıl)⁴⁴ da görüldüğü, Cumhuriyet Dönemi'nde devam eden formların kaynağını oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Çalışmada incelenen mezarlardan 1.6 ve 1.7 numaralı olanlar ise çerçevesiz mezar grubuna dâhildir. Çerçevesiz mezarlar, zeminden hafif yükseltilmiş, dikdörtgen formlu olup kısa kenarlarına başucu ve ayakucu şahideleri dikilmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde Osmanlı geleneğini sürdüren örnekler arasında çerçevesiz mezarların varlığı dikkat çekmektedir. Çerçevesiz mezar, Ege Bölgesi'nde Aydın-Söke'de (1955),⁴⁵ Denizli'nin Kale (1964),⁴⁶ Çivril (1927)⁴⁷ ve Beyağaç (1925)⁴⁸ ilçelerinde, İzmir-Tire'de (1928),⁴⁹ İzmir-Menderes'te (1927)⁵⁰ ve Balıkesir'de (1930)⁵¹ örnekleri tespit edilmiştir. Karadeniz Bölgesi'nde Ordu-Fatsa'da (1939)⁵² ve Sinop-Ayancık'ta (1925),⁵³ Marmara Bölgesi'nde ise Bursa-İnegöl'de (1933)⁵⁴ benzer nitelikte mezarlara rastlanmaktadır. Yakın çevredeki Osmanlı Dönemi'ne ait çerçevesiz mezarların Ordu-Ünye'de (1914-1915),⁵⁵ Ordu-Fatsa'da (1914),⁵⁶ Kastamonu'da (1881)⁵⁷ ve Giresun'da (1821-1822)⁵⁸ görüldüğü, bu geleneğin Cumhuriyet Dönemi'nde de devam ettiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla çerçevesiz mezarlar, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e aktarılmış biçimsel ve tipolojik sürekliliğin önemli bir göstergesini sunmaktadır.

Mezar Taşı Tipleri

Mentеше Mezarlığı'ndaki mezar taşları; gövde yatay kesitleri, ön görünüşleri, başlıkları/tepelikleri, bezemeleri, kitabeleri, malzeme ve teknik özelliklerine göre incelenmiştir.

Gövde Yatay Kesitleri ve Ön Görünüşlerine Göre Mezar Taşları

Mentеше Mezarlığı'ndaki mezar taşları, gövde yatay kesitlerine göre üç gruba ayrılmıştır (Tablo 2)

³⁵ Acar, 2019: 982.

³⁶ Biçici, 2006: 173.

³⁷ Gündoğan, 2025: 43.

³⁸ Atıcı, 2022: 272.

³⁹ Çetinaslan, 2014: 10.

⁴⁰ Tali, 2018: 388.

⁴¹ Eren, 2022: 157-158.

⁴² Gün vd., 2017: 49-50.

⁴³ İltar, 2005: 267-268.

⁴⁴ Çal ve Ataoğuz Çal, 2008: 3; Gündoğan, 2007: 223; Gümüşdağ, 2007: 159; Canyurt, 2007: 157.

⁴⁵ Atıcı, 2024: 413-414.

⁴⁶ Beyazıt vd., 2021: 20.

⁴⁷ Canseven, 2023: 24.

⁴⁸ Canseven, 2023a: 69.

⁴⁹ Biçici, 2011: 132.

⁵⁰ Acar, 2019: 982.

⁵¹ Gündoğan, 2025: 171-173.

⁵² Atıcı, 2022: 265-266.

⁵³ Çelemoğlu, 2021: 31.

⁵⁴ Çetinaslan, 2014: 11.

⁵⁵ Tali, 2018: 380-381.

⁵⁶ Eren, 2022: 162-163.

⁵⁷ Çal ve Ataoğuz Çal, 2008: 4.

⁵⁸ İltar, 2005: 276-277.

Tip	Sayı	Mezar Numaraları
 Tip I	33	1.1, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 1.7, 1.8, 1.9, 1.10, 1.11, 1.12, 1.13, 1.14, 1.18, 1.19, 1.20, 1.23, 1.24, 1.26, 1.28, 1.29, 1.30, 1.32, 1.34, 1.35, 3.36, 3.37, 3.38, 3.39, 3.40, 1.41, 1.42, 1.44
 Tip II	8	1.2, 1.15, 1.16, 1.25, 1.27, 1.33, 1.43, 1.46
 Tip III	6	1.17, 1.21, 1.22, 1.31, 1.45, 1.47.

Tablo 2. Mezar taşlarının gövde yatay kesitleri

Tip I: 33 mezar taşının gövde yatay kesiti, ön ve arka yüzeyleri düşey dikdörtgen formu olup ön ve arka köşelikleri dik açıdır (Çizim 60). Benzer gövde yatay kesiti, J. L. Becque-Grammont, Laqueur, Vatin çalışmalarında “C” harfiyle,⁵⁹ Halit ve Özlem A. Çal’ın çalışmalarında ise “2-a”⁶⁰ olarak isimlendirilmiştir.

Tip II: 47 mezardan sekizinin gövde yatay kesiti, ön yüzeyi düşey dikdörtgen formu, arka yüzeyi dışbükey kavimsli olup ön köşelikleri dik açı, arka köşelikleri ise dışbükey formdadır (Çizim 60). Benzer gövde yatay kesiti, J. L. Becque-Grammont, Laqueur, Vatin tarafından yapılan çalışmada “I” harfiyle,⁶¹ Halit ve Özlem A. Çal’ın çalışmalarında ise “3-a”⁶² olarak isimlendirilmiştir.

Tip III: Altı mezar taşının gövde yatay kesiti, ön ve arka yüzeylerinin genişlikleri farklı düşey dikdörtgen formu olup ön köşelikleri dik açı, arka köşelikleri pahlanmıştır (Çizim 60). Benzer gövde yatay kesitleri, J. L. Becque-Grammont, Laqueur, Vatin’in çalışmalarında “E” harfiyle,⁶³ Halit ve Özlem A. Çal, yaptıkları çalışmada ise “2-b”⁶⁴ olarak isimlendirilmiştir.

Menteşe Mezarlığı’nda mezar taşları, ön görünümüne göre değerlendirildiğinde, yanları dik olarak yükselen ve kenarları yukarıya doğru genişleyen iki farklı şahide ön görünümü belirlenmiştir. Mentese Mezarlığı’nda incelenen 47 mezar taşından 30’unun⁶⁵ kenarları yukarıya doğru genişlerken, 1.1, 1.5, 1.17, 1.19, 1.25, 1.26, 1.30, 1.34, 1.35, 1.38, 1.40 numaralı olanların kenarları dik olarak yükselmektedir.

Başlık ve Tepeliklerine Göre Mezar Taşları

Mezar taşları yapıldıkları dönemin inanç ve geleneklerini yansıtmasının yanı sıra din ve mezhepler açısından önemli birer belge niteliğindedir.⁶⁶ Osmanlı mezar taşları estetik özellikleriyle birlikte başlık şekilleri⁶⁷ itibariyle vefat eden kişilerin kimliklerini yansıması bakımından önem taşır.⁶⁸ Mezar taşlarının başlık ve tepeliklerinden, mezarın erkek ya da kadına ait

⁵⁹ Bacque Grammont vd., 1990: 197.

⁶⁰ Çal ve Ataoğuz Çal, 2008: 60.

⁶¹ Bacque Grammont vd., 1990: 197.

⁶² Çal ve Ataoğuz Çal, 2008: 60.

⁶³ Bacque Grammont vd., 1990: 197.

⁶⁴ Çal ve Ataoğuz Çal, 2008: 60.

⁶⁵ 1.2, 1.3, 1.4, 1.6, 1.7, 1.8, 1.9, 1.10, 1.11, 1.12, 1.13, 1.14, 1.15, 1.16, 1.18, 1.20, 1.21, 1.22, 1.23, 1.24, 1.27, 1.28, 1.29, 1.31, 1.32, 1.33, 1.36, 1.37, 1.39, 1.41, 1.42, 1.43, 1.44, 1.45, 1.46, 1.47.

⁶⁶ Karamağaralı, 1971: 75.

⁶⁷ Başlık, erkek ve kadınların başlarını örtmek amacıyla kullandıkları bir eşyadır. Serpuş olarak da adlandırılan başlıklar, bir milletin veya sınıfın alameti kabul edilmiş; onlara dini ve millî anlamlar yüklenmiştir (Arseven, 1983: 182-183).

⁶⁸ Yaman, 2007: 72.

olduğu anlaşılabilirken, erkek mezar taşları, kişinin mensubu olduğu tarikat, meslek ve toplumdaki statüsü gibi bilgiler de sunmaktadır.

İncelenen 47 mezar taşından 28'i⁶⁹ erkeklere aittir. Erkek mezar taşları, başlıklı ve tepelikli olmak üzere iki grupta ayrılır. Bunların içinde 25'i⁷⁰ başlıklı; 1.5 ve 1.26 numaralı örnekler tepelikli mezar taşlarıdır. Ayrıca 1.18 numaralı erkek mezar taşının başlık ya da tepelik bölümü kırık durumdadır. Erkek mezarlarının ayak taşları arasında ise 1.14, 1.15, 1.20, 1.21, 1.25, 1.27, 1.29, 1.30, 1.31, 1.32, 1.33, 1.42 ve 1.46 numaralı taşlarda tepelik bulunmaktadır.

Osmanlı'da yazılı kaynaklar ve minyatürler aracılığıyla 15. yüzyıldan itibaren başlıkların gelişimi izlenebilmektedir.⁷¹ II. Mahmud'un 1829'daki fes reformuyla, sivil halk için de fes kullanımı zorunlu hale gelmiş ve uzun süre erkek başlığı olarak kullanılan kavuk, yerini fese bırakmıştır.⁷² Fesin 1828-1829 yıllarında Osmanlı'da tanıtılmasıyla, mezar taşı başlıklarında hızla kullanılmaya başlanmış, ancak din adamları ve dervişler sarık kullanmaya devam etmiştir.⁷³ Kıyafet reformundan sonra fesin herkes tarafından kullanımı zorunlu hale getirilmiş, bu durum farklılıkları ortadan kaldırarak fesli mezar taşlarının biçim ve içerik özelliklerine göre sınıflandırılmasını zorlaştırmıştır.⁷⁴ Fesler, kalıplarına göre Mecidi, Azizi, Hamidi, Zuhaf ve Sıfır türlerinden oluşmaktadır.⁷⁵

Menteşe Mezarlığı'ndaki erkek mezar taşlarında fesli ve sarıklı başlıklar bulunmaktadır. 27 erkek mezar taşından 22'si fesli, beşi ise sarıklıdır. Bazı başlıklar yalnızca başlık formunda değil, boyunla birlikte insan başı görünümünde işlenmiştir. Bu özellikleriyle, söz konusu taşlar literatürde "insan başlı mezar taşı" olarak tanımlanan örneklerle benzerlik göstermektedir.⁷⁶ Mezarlıktaki başlıklı mezar taşları, tipolojik açıdan yalnızca başlık formu üzerinden değil, aynı zamanda stilize insan başlı mezar taşı kategorisi içerisinde de değerlendirilmelidir. Özellikle 1.18 numaralı mezar taşı, boyun hattı ve başlık formuyla bu gruba dahil edilebilecek niteliklere sahiptir. Bu özellikleriyle, söz konusu mezar taşı, eski Türk defin geleneklerinin⁷⁷ Cumhuriyet'in ilk yıllarında da devam ettiğini gösteren önemli bir örnektir.

25 Kasım 1925'te kabul edilen "Şapka Kanunu'na"⁷⁸ rağmen, Mentеше Mezarlığı'ndaki Cumhuriyet Dönemi mezar taşlarında fes kullanımının devam ettiği görülmektedir. Bu mezar taşlarındaki fesler, Osmanlı Dönemi feslerinin taklididir; ancak, Osmanlı fes kalıplarının bire bir uygulanmasında başarı sağlanmamıştır. Bazı fesler, alttan yukarı doğru daralan formlarıyla Azizi ve Hamidi feslerini andırmaktadır. Sultan Abdülaziz'e atfen "Azizi" kalıplı olarak adlandırılan fes tipinde, üst çap alt çaptan küçük olup kenar eğimi içbükeydir.⁷⁹ Genellikle askerler ve memurlar tarafından tercih edilen Azizi fes,⁸⁰ Laqueur'in X-3 olarak tanımlandığı ve en yaygın kullanılan fes tipidir; en eski örneğinin 1846-1847 yıllarına ait olduğu belirtilmiştir.⁸¹ Araştırmaya konu olan erkek mezar taşlarından 1.9, 1.13, 1.17, 1.25, 1.34 ve 1.45 numaralılar,

⁶⁹ 1.1, 1.2, 1.9, 1.10, 1.11, 1.12, 1.13, 1.15, 1.16, 1.17, 1.18, 1.20, 1.21, 1.23, 1.25, 1.26, 1.30, 1.31, 1.32, 1.34, 1.35, 1.36, 1.37, 1.38, 1.39, 1.45 ve 1.47.

⁷⁰ 1.1, 1.2, 1.9, 1.11, 1.12, 1.13, 1.15, 1.16, 1.17, 1.20, 1.21, 1.23, 1.25, 1.30, 1.31, 1.32, 1.34, 1.35, 1.36, 1.37, 1.38, 1.39, 1.42, 1.45, 1.47.

⁷¹ Çal, 2000: 208.

⁷² Laqueur, 2010: 80-95.

⁷³ Bacque Grammont vd., (1990: 181), fesin kökenine ilişkin değerlendirmeler yapmaktadır. Halit Çal ise, fesin Kuzey Afrika'dan Türk kültürüne girdiğini ve resmî başlık olarak kabul edilmeden önce mezar taşı başlıklarında kullanıldığını belirtmektedir (Çal, 2000: 212).

⁷⁴ Güzel, 2015: 177.

⁷⁵ Tepesi düz, genellikle kırmızı püsküllü ve silindirik bir şapka olan fes, adını başlıca üretim merkezi olan Fas şehrinde almıştır (Güzel, 2015: 176). Başta Osmanlı İmparatorluğu olmak üzere birçok Müslüman ülkede kullanılan bu başlık, kırmızı rengini kızılca boyasından elde etmektedir (Güzel, 2015: 177).

⁷⁶ Berkli, 2013: 37-38.

⁷⁷ Karamağaralı, 1992: 29-30; Esin, 2006: 258.

⁷⁸ Kılıç, 1995: 547.

⁷⁹ Çal ve Ataoğuz Çal, 2008: 22.

⁸⁰ Çal, 2000: 212; Güzel, 2015: 180.

⁸¹ Çal, 2000: 212.

Azizi kalıplı fes başlığını anımsatmaktadır. Cumhuriyet Dönemi'nde Osmanlı geleneğini sürdüren mezar taşları arasında, özellikle Azizi fes başlıklı şahideler dikkat çekmektedir. Bu mezar taşlarının Ege Bölgesi'nde Denizli'nin Kale (1944),⁸² Çivril (1926)⁸³ ve Beyağaç (1931)⁸⁴ ilçelerinde örnekleri tespit edilmiştir. Karadeniz Bölgesi'nde ise Ordu-Fatsa'da (20. Yüzyıl)⁸⁵ ve Sinop-Ayancık'ta (1925)⁸⁶ benzer örnekler öne çıkmaktadır. Benzer nitelikte mezar taşlarına diğer bölgelerde de rastlanmaktadır. Bu taşların kökeni ve biçimsel sürekliliği Osmanlı Dönemi'ne uzanmaktadır. Nitekim Ordu-Ünye (1900-1901),⁸⁷ Ordu-Fatsa (1930),⁸⁸ Samsun (1872),⁸⁹ Kastamonu (1882),⁹⁰ Sakarya-Taraklı (1867-1868),⁹¹ Çorum (1893-1894),⁹² Trabzon-Akçaabat (1893-1894)⁹³ ve Kocaeli (1914)⁹⁴ benzer mezar taşları bulunmakta olup, Cumhuriyet Dönemi örnekleriyle tipolojik ve geleneksel bir bağ kurmaktadır.

Hamidi fes, Sultan II. Abdülhamid'e atfen "Hamidi" olarak adlandırılmış, başlığın alt ve üst çapı arasındaki fark azdır.⁹⁵ Azizi feslerden daha yüksek olan bu fesler, kehribarcı, derviş ve öğrenci fesleri şeklinde kullanılmıştır.⁹⁶ Bu tür feslerin sağ veya sol tarafında püskül bulunmaktadır.⁹⁷ İncelenen erkek mezar taşlarından 1.2, 1.12, 1.15, 1.20, 1.21, 1.23, 1.32, 1.35, 1.39 ve 1.47 numaralı örnekler Hamidi formu fes başlığına sahiptir. Cumhuriyet Dönemi'nde Osmanlı geleneğini sürdüren mezar taşları arasında özellikle Hamidi fes başlıklı şahideler öne çıkmaktadır. Bu mezar taşlarına Ege Bölgesi'nde Denizli'nin Kale (1944),⁹⁸ Çivril (1929),⁹⁹ Beyağaç (1927)¹⁰⁰ ilçeleri ve İzmir-Menderes'te (1925)¹⁰¹ rastlanmıştır. Karadeniz Bölgesi'nde ise Ordu - Fatsa (1876)¹⁰² ve Sinop-Ayancık (1925)¹⁰³ örnekleri dikkat çekmektedir.

Hamidi fesli mezar taşları, Osmanlı Dönemi'nden devralınan geleneğin izlerini taşımaktadır. Nitekim Ordu-Ünye (1915-1916),¹⁰⁴ Ordu-Fatsa (1914)¹⁰⁵ Samsun-Vezirköprü (1917-1918),¹⁰⁶ Kastamonu (19. yüzyıl),¹⁰⁷ Giresun (1898),¹⁰⁸ Çorum (1910-1911),¹⁰⁹ Trabzon-Akçaabat (1925)¹¹⁰ ve Kocaeli (1911)¹¹¹ benzer örnekler tespit edilmiştir. Bu bulgular, Hamidi fesli şahidelerin Cumhuriyet Dönemi'nde Osmanlı mezar geleneğinin biçimsel ve tipolojik sürekliliğini koruduğunu göstermektedir.

82 Beyazıt vd., 2021: 561.

83 Canseven, 2023: 67.

84 Canseven, 2023a: 107.

85 Atıcı, 2022: 285.

86 Çelemoğlu, 2021: 31.

87 Tali, 2018: 376.

88 Eren, 2022: 156-157.

89 Nefes, 2002: 145-149.

90 Gümüşdağ, 2007: 197.

91 Şeyban, 2007: 68, 78, 80.

92 Sevin, 2008: 37.

93 Gedikli, 2010: 105.

94 Tanık, 2016: 147-148.

95 Çal ve Ataoğuz Çal, 2008: 22.

96 Hamidi tipi başlıklar, devletin üst düzey kademelerinde görevli memurlar, askeriye mensupları, zengin iş adamları ile tüccar ve hırdavatçılar gibi sıradan işlerle uğraşan kişiler tarafından kullanılmıştır; dolayısıyla her sınıftan halk tabakası tarafından benimsenmiştir (Çal, 2000: 212; Güzel, 2015: 189-190).

97 Güzel, 2015: 188-189.

98 Beyazıt vd., 2021: 561.

99 Canseven, 2023: 119.

100 Canseven, 2023a: 118.

101 Acar, 2019: 987.

102 Atıcı, 2022: 278.

103 Çelemoğlu, 2021: 31.

104 Tali, 2018: 386.

105 Eren, 2022: 163.

106 Gün vd., 2017: 59-60.

107 Çal ve Ataoğuz Çal, 2008: 22; Gümüşdağ, 2007: 64; Canyurt, 2007: 171; Gündoğan, 2007: 252.

108 İltar, 2005: 50-51.

109 Sevin, 2008: 21.

110 Gedikli, 2010: 129.

111 Tanık, 2016: 383-384.

Dolama fes, fes ve sarığın birlikte kullanıldığı bir başlık tipidir. Başlığın ana formu fes olup, etrafı çapraz veya yatay olarak tülbentle sarılarak oluşturulmuştur. Laqueur, sarıklı feslerin festen türeyip türemediğini belirleyemediğini ifade etmiş ve bu tip fesleri X-5 olarak sınıflandırmıştır.¹¹² Araştırmaya konu olan erkek mezar taşlarından biri dolama fes (1.37) başlığına sahiptir.

Halit Çal, sarıkları; burmalı sarıklar, dikey dilimli sarıklar, çapraz eğimde dilimli sarıklar ve kafes dilimli sarıklar olarak dört başlıkta sınıflandırmıştır.¹¹³ Araştırmaya konu olan mezar taşlarından 1.1, 1.16, 1.31, 1.38 ve 1.42 numaralı olanlar sarıklı başlığa sahiptir. Osmanlı Dönemi mezar taşlarında olduğu gibi, Cumhuriyet Dönemi mezar taşlarında da yarım daire, sivri kemerli ve üçgen tepelikli şahideler kullanılmıştır.

Yarım daire kemerli tepelik, erkek mezar taşlarında sıkça rastlanan bir tepelik türüdür. Bu mezar taşlarının üst kısmı sade bir görünüme sahip olup yarım daire kemerle son bulmaktadır. Yarım daire kemerli tepelikler, başucu şahidelerine kıyasla ayakucu şahidelerinde daha yaygındır. Araştırmaya dahil edilen mezar taşlarından 1.26 numaralı bir başucu şahidesi ile 1.20, 1.21, 1.25, 1.31, 1.32 ve 1.47 numaralı ayakucu şahideleri yarım daire kemerli tepeliğe sahiptir. Üçgen tepelikli şahidelerin üst kısmı üçgen şeklinde olan tepeliklerdir. İncelenen erkek mezar taşlarında 1.16, 1.42 numaralı mezarların ayakucu şahidesi üçgen tepeliklidir.

Cumhuriyet Dönemi'nde Osmanlı geleneğini sürdüren mezar taşları arasında üçgen tepelikli şahideler dikkat çekmektedir. Üçgen tepelikli mezar taşlarına Ege Bölgesi'nde Aydın-Söke (1960),¹¹⁴ Denizli'nin Kale (1927)¹¹⁵ ve Çivril (1931)¹¹⁶ ilçeleri, İzmir-Menderes¹¹⁷ ve Manisa-Gördes'te (1940)¹¹⁸ rastlanmıştır. Karadeniz Bölgesi'nde ise Ordu-Fatsa'da (1944)¹¹⁹ benzer örnekler öne çıkmaktadır. Yakın çevrede Osmanlı Dönemi'nde de Ordu-Ünye (1846-1847),¹²⁰ Ordu-Fatsa (1900),¹²¹ Samsun-Vezirköprü (1827-1828)¹²² ve Giresun'da (1762-1763)¹²³ benzer üçgen tepelikli mezar taşları görülmektedir.

Menteşe Mezarlığı'nda incelenen mezar taşlarından 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 1.7, 1.10, 1.14, 1.19, 1.22, 1.27, 1.28, 1.29, 1.33, 1.44 ve 1.46 numaralı örnekler kadın mezarlarına aittir ve tümü tepeliklidir. Kadın mezar taşlarında, erkek mezar taşlarında görülen tepelik formlarının benzerleri kullanılmıştır. Bu taşlardan 1.4, 1.5, 1.27, 1.28, 1.29, 1.33, 1.44 ve 1.47 numaralı başucu ile 1.47a numaralı ayakucu şahidesi yarım daire kemerli; 1.3, 1.6, 1.7, 1.8, 1.10 ve 1.22 numaralı başucu ile 1.29a numaralı ayakucu şahidesi sivri kemerli; 1.14 ve 1.41 numaralı başucu ile 1.14a, 1.16a, 1.27a, 1.33a ve 1.43a numaralı ayakucu şahideleri üçgen tepeliklidir.

Süsleme

Mezar taşları bezeme açısından genellikle sadedir; ancak mezar taşlarında az da olsa bitkisel, geometrik ve nesnel bezemeler de görülmektedir. Mezarlık alanında incelenen 47 mezardan 1.2, 1.10, 1.14, 1.15, 1.16, 1.17, 1.20, 1.21, 1.25, 1.27, 1.31, 1.32, 1.33, 1.39, 1.42, 1.44 ve 1.46 numaralı mezar taşları geometrik; 1.2, 1.15, 1.20, 1.21, 1.32 ve 1.35 numaralı mezar taşları nesnel; 1.25, 1.29 ve 1.33 numaralı mezar taşları ise bitkisel bezemelere sahiptir.

¹¹² Laqueur, 2010: 155-158.

¹¹³ Çal, 2000: 208.

¹¹⁴ Atıcı, 2024: 418-419.

¹¹⁵ Beyazıt vd., 2021: 378.

¹¹⁶ Canseven, 2023: 158.

¹¹⁷ Acar, 2019: 985.

¹¹⁸ Biçici, 2006: 185.

¹¹⁹ Atıcı, 2022: 279.

¹²⁰ Tali, 2018: 374.

¹²¹ Eren, 2022: 162.

¹²² Gün vd., 2017: 55-56.

¹²³ Çal, 2005: 180-181.

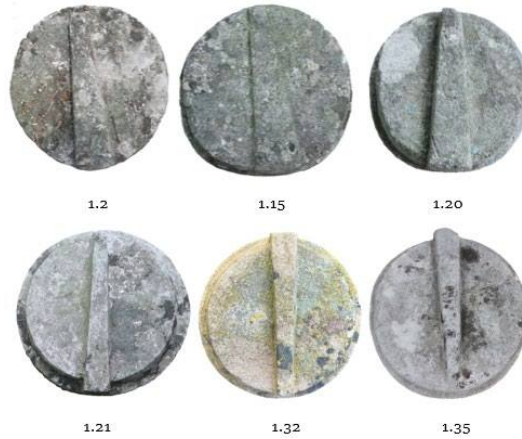
Mezarlıkta incelenen mezar taşlarının 1.2, 1.15, 1.20, 1.21, 1.27, 1.31, 1.32 ve 1.34 numaralı başucu, ayrıca 15a, 20a, 21a, 27a, 31a, 32a ve 46a numaralı ayakucu şahidelerinin ön yüzeyleri, iki sıra halinde geometrik bordürle çevrelenmiştir. Bu iki sıra halindeki geometrik süsleme bordürünün mezar alanındaki mezar taşlarında yaygın biçimde kullanılması dikkat çekicidir.

Geometrik bezemeli mezar taşlarından 1.25 ve 1.31 numaralı iki mezar taşında ay-yıldız motifi görülmektedir. Osmanlı Devleti'nin geç döneminde devletin temsil motifi olarak karşımıza çıkan ay-yıldız motifi, Göktürkler Dönemi'nden beri Türklük sembolü olarak kullanılmıştır.¹²⁴ Cumhuriyet Dönemi'nde Osmanlı geleneğini sürdüren mezar taşlarında ay-yıldız motifine; Ege Bölgesi'nde Aydın-Söke (1931),¹²⁵ Denizli'nin Kale (1937)¹²⁶ ve Çivril (1920)¹²⁷ ilçeleri, İzmir-Menderes (1929),¹²⁸ Manisa-Gördes (1941)¹²⁹ ve Balıkesir'de (1935)¹³⁰ rastlanmıştır. Karadeniz Bölgesi'nde ise Ordu-Fatsa'da (1944)¹³¹ benzer örnekler öne çıkmaktadır. Osmanlı Dönemi'nde Samsun'da (1891),¹³² Kastamonu'da¹³³ ve Sakarya'da¹³⁴ rastlanmaktadır.

İncelenen mezarlarda, çarkıfelek benzeri 1.10 numaralı mezar taşında, daire formulu 1.44 numaralı mezar taşında, baklava dilimi motifleri 1.16 ve 1.25 numaralı mezar taşlarında, içbükey ve dışbükey kıvrımlar ise 1.14, 1.14a ve 1.42a numaralı mezar taşlarında olmak üzere çeşitli geometrik bezemeler görülmektedir.

Çalışmalarda mezar taşlarının başlıklarında yer alan püsküller nesneli bezemeler arasında değerlendirilmiştir.¹³⁵ İncelenen mezar taşlarından 1.2, 1.15, 1.20, 1.21, 1.32 ve 1.35 numaralı örneklerde püskül motifi kullanılmıştır (Tablo 2). Başlıklardaki püsküllerin tamamında püsküller geriye doğru sarkıtılmıştır.

Osmanlı Dönemi mezar taşı yüzeylerinde stilize edilmelerinden dolayı tanınmaları zor olan ve en çok tercih edilen süsleme türü bitkisel bezemedir.¹³⁶ İncelenen mezar taşlarından, 1.33 numaralı başucu ve 1.25a numaralı ayakucu şahidesinde stilize çiçek ve yapraklardan oluşan bitkisel bezeme tespit edilmiştir.

Tablo 2: Mezar taşlarında püsküllü fesler

¹²⁴ Eyice, 1991: 297-298.

¹²⁵ Atıcı, 2024: 402.

¹²⁶ Beyazıt vd., 2021: 523.

¹²⁷ Canseven, 2023: 119-120.

¹²⁸ Acar, 2019: 990.

¹²⁹ Biçici, 2006: 186.

¹³⁰ Gündoğan, 2025: 152-153.

¹³¹ Atıcı, 2022: 279.

¹³² Nefes, 2002: 95-96.

¹³³ Gündoğan, 2007: 235; Çal ve Ataoğuz Çal, 2008: 28.

¹³⁴ Şeyban, 2016: 522-523.

¹³⁵ Bayrakal 2016: 263.

¹³⁶ Laqueur, 1984: 263-273; Bayrakal, 2016: 253.

Mezarlıktaki mezar taşlarından birinin ayakucu şahidesinde, 1.29a numaralı mezar taşında stilize akant yaprakları görülmektedir. 18. yüzyılın ikinci yarısından sonra Osmanlı Sanat'ında görülen Batılı sanat akımları sonrasında görülmeye başlayan akant yapraklarının Cumhuriyet Dönemi'nde Osmanlı geleneğini sürdüren mezar taşında da yer alması dikkat çekicidir. Cumhuriyet Dönemi'nde Osmanlı geleneğini sürdüren mezar taşlarında akant yapraklarına; Ege Bölgesi'nde Aydın-Söke (1933),¹³⁷ Denizli-Kale'de (1938),¹³⁸ İzmir-Menderes (1927),¹³⁹ Manisa-Gördes (1959)¹⁴⁰ ve Balıkesir'de (1938)¹⁴¹ rastlanmıştır.

Kitabe

Mezar taşlarında kitabeler genellikle baş taşlarının ön yüzünde yer almaktadır. İncelenen 47 mezarın 38'inde¹⁴² kitabe bulunmakta olup, bunlardan 37'si yalnızca başucu şahidesinde yer almakta, 1.29 numaralı mezar taşında ise kitabe hem başucu hem de ayakucu şahidesinde yazılıdır.

Osmanlı Dönemi mezar taşlarının kitabelerinde Arap harfleri, Cumhuriyet Dönemi'nde ise geleneği sürdüren mezar taşlarında genellikle Latin harfleri kullanılmıştır. Bununla birlikte, kitabelerinde yer alan tarihe göre Osmanlı Dönemi'ne ait olduğu anlaşılan 1.2, 1.3, 1.4 ve 1.5 numaralı dört mezar taşının kitabelerinin Latin harfleriyle yazıldığı tespit edilmiştir; bu durum, söz konusu mezar taşlarının 1928 yılındaki Harf Devrimi'nden sonra yapıldığını göstermektedir.¹⁴³

Ayrıca Harf İnkılabı sonrasında yeni kabul edilen alfabeğe geçiş sürecinde, mezar taşı kitabelerinde hem Arap hem de Latin harflerinin kullanıldığı görülmektedir. İncelenen mezar taşlarının 31'inde¹⁴⁴ taşlarının kitabeleri Latin harfleriyle, 1.1, 1.8, 1.11, 1.12 ve 1.39 numaralı taşların kitabeleri Arap harfleriyle, 1.6 ve 1.7 numaralı taşların kitabeleri ise hem Arap hem de Latin harfleriyle yazılmıştır.

Çalışmadaki mezar taşı kitabelerindeki yazılar, başlangıç ifadesi, durum bildirme, insanlardan istek, meslek, sülale adı, tanrıdan istek (dua), yer adları, mezar taşlarında geçen adlar, insanlardan istek (dua) ve tarih başlık altında değerlendirmiştir.¹⁴⁵

İncelenen 47 mezarın 1.6, 1.7, 1.26 ve 1.28 numaralı mezar taşlarında başlangıç ifadesi kullanılmıştır. Başlangıç ifadesi olarak, Allah'ın bakılığını vurgulayan Hüve'l Baki (Sonsuz olan O'dur) lafzı, 1.6 ve 1.7 numaralı mezar taşlarında Osmanlı Dönemi'ne, 1.26 ve 1.28 numaralı mezar taşlarında ise Cumhuriyet Dönemi'ne aittir. Mezar taşlarındaki başlangıç ifadelerinin Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi mezar taşlarıyla benzerlik taşıdığı anlaşılmaktadır.¹⁴⁶

Bunun yanı sıra bazı mezar taşlarında, başlangıç ifadesi olarak vefat eden kişinin ailesinin, babasının, eşinin ve oğlunun adlarına yer verilmiştir. Bu durum 20¹⁴⁷ mezar taşında görülmektedir. Bunların dışında, 1.8, 1.10, 1.11, 1.12, 1.16, 1.17, 1.25 ve 1.29 numaralı sekiz mezar taşının kitabeleri tarihle başlamaktadır.

¹³⁷ Atıcı, 2024: 405.

¹³⁸ Beyazıt vd., 2021: 325-328.

¹³⁹ Acar, 2019: 989.

¹⁴⁰ Biçici, 2006: 188.

¹⁴¹ Gündoğan, 2025: 177-179.

¹⁴² 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 1.7, 1.8, 1.9, 1.10, 1.11, 1.12, 1.13, 1.14, 1.15, 1.16, 1.17, 1.18, 1.19, 1.20, 1.21, 1.22, 1.23, 1.24, 1.25, 1.26, 1.27, 1.28, 1.29, 1.30, 1.31, 1.32, 1.33, 1.39, 1.44, 1.45, 1.46, 1.47.

¹⁴³ Benzer örnekler için bk. Beyazıt vd., 2021: 797.

¹⁴⁴ 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.9, 1.10, 1.13, 1.14, 1.15, 1.16, 1.17, 1.18, 1.19, 1.20, 1.21, 1.22, 1.23, 1.24, 1.25, 1.26, 1.27, 1.28, 1.29, 1.30, 1.31, 1.32, 1.33, 1.44, 1.45, 1.46, 1.47.

¹⁴⁵ Çal ve Ataoğuz Çal, 2008: 41-55.

¹⁴⁶ Çal, 2007: 312; Çal ve Ataoğuz Çal, 2008: 42.

¹⁴⁷ 1.2, 1.4, 1.5, 1.9, 1.13, 1.14, 1.15, 1.18, 1.19, 1.20, 1.21, 1.22, 1.23, 1.24, 1.31, 1.32, 1.33, 1.45, 1.46, 1.47.

Mezar taşı kitabelerinde, vefat eden kişinin ağzından ölümün anlatıldığı durum bildirme bölümünde, genellikle fani dünyadan ebedi hayata geçiş sanatsal bir dille ifade edilmiştir. İncelenen mezar taşlarından 1.26 numaralı mezar taşında bu durum “GENÇ YAŞIMDA FELEĞİN ÇARESİZ ÖLÜMÜNDEN EYLEDİM FANİ”, 1.29 numaralı mezar taşında ise “3 YILDIR YATAKTA YATARDIM MAGVER OLDUM” ifadeleriyle aktarılmıştır.

Mezar taşı kitabelerinde, vefat eden kişilerin mezarlarını ziyaret edenlerden dua isteklerine de yer verilmiştir. Bu bağlamda, 1.26 numaralı mezar taşında “OKUYAN EFENDİ BENDEN EK-SİK ETME FATİHANI”, 1.29 numaralı mezar taşında ise “BİR FATİHA UMARIM” ifadeleriyle ziyaretçilerden dua talep edilmiştir.

Mezar taşlarının dokuzunda, vefat eden kişilerin meslek veya unvanlarına da yer verildiği görülmektedir. Bu örneklerden 1.21 numaralı mezar taşında ölen kişinin mesleği “sünnetçi” olarak kaydedilmiştir. Ayrıca sekiz mezar taşında, vefat eden kişilerin toplumsal ve dini konularını yansıtan unvanlar kullanılmıştır. Örneğin, Hacı unvanı 1.13 ve 1.17 numaralı mezar taşlarında; Molla unvanı 1.15 ve 1.17 numaralı mezar taşlarında; Usta unvanı ise 1.18 ve 1.21 numaralı mezar taşlarında görülmektedir.

Mezarlıktaki 47 mezar taşının altısında sülale isimlerine yer verilmiştir. Mezar taşlarında, Hacıoğlu, Hacı Hatipoğlu, İmamoğlu, Kürt Bilaloğulları, Mestanoğlu ve Veysioğlu sülalelerinin isimleri yazılıdır. 2 Ocak 1935 tarihinde yürürlüğe giren soyadı kanunundan sonra mezar taşlarında sülale isimlerinin yerine vefat eden kişilerin isimleriyle birlikte soyadları yazılmaya başlanmıştır. Mezar taşları arasında, Soyadı Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra yaptırılan 29 mezar taşından 1.20, 1.22, 1.25, 1.26, 1.27, 1.28, 1.29, 1.31, 1.32, 1.44 ve 1.45 numaralı örneklerde soyadına yer almaktadır.

Mezar taşlarında, vefat eden kişilerin kimliklerini belirtmek amacıyla bazı akrabalık ifadelerine yer verilmiştir. Kadın mezar taşlarında, vefat eden kişiler çoğunlukla babaları, eşleri ve çocukları ile birlikte tanımlanmıştır. Bu bağlamda, kadınlar için “kızı” ifadesi 1.5, 1.14, 1.29 ve 1.46 numaralı mezar taşlarında; “zevcesi” 1.7 numaralı mezar taşında; “karısı” 1.1 ve 1.22 numaralı mezar taşlarında; “eşi” ise 1.19 numaralı mezar taşında kullanılmıştır. Osmanlı Dönemi kadın mezar taşlarında genellikle “zevcesi” ibaresi tercih edilirken, Cumhuriyet Dönemi'nde Osmanlı mezar taşı geleneğini sürdüren taşlarda “eşi”, “kızı” ve “karısı” ifadelerinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Erkek mezar taşlarında ise mezar sahiplerinin kimliğini belirtmek için babalarının isimleri yazılmış, “mahdumu” ifadesi 1.11 numaralı mezar taşında yer alırken; “oğlu” ifadesi 1.1, 1.9, 1.12, 1.13, 1.18, 1.23, 1.31, 1.32, 1.45 ve 1.47 numaralı mezar taşlarında kullanılmıştır.

Mezarlıktaki 47 mezarın dördünde, vefat eden kişinin isminin öncesinde ölenin hayırla anılmasını ve onun için dua edilmesini amaçlayan dini ifadelerle yer verilmiştir. Bu bağlamda 1.1 numaralı mezar taşında “Merhum ve Mağfur”, 1.3, 1.30 ve 1.45 numaralı mezar taşlarında ise “Merhum” unvanı kullanılmıştır.

Mezar taşlarında vefat eden kişilerin memleketlerine dair bilgilere de yer verildiği görülmektedir. İncelenen örnekler arasında 1.2, 1.25 ve 1.45 numaralı mezar taşlarında, Ünye'nin merkez mahallelerinden biri olan ve aynı zamanda mezarlığın da bulunduğu yerleşim yeri Sarıçlı'nın adı geçmektedir.

Mezar taşlarında geçen isimler, sadece mezarda medfun kişinin adı üzerinden değerlendirilmiştir. Kitabelerde karşılaşılan isimlerden bazılarının yöresel ifade edilmiş şekliyle yazıldığı ya da harf eksikliğinden kaynaklı yanlış yazıldığı görülmektedir. Bu nedenle isimler kitabelerde yazıldığı şekliyle verilmiştir. Kadın mezar taşlarının kitabelerinde, Behiye, Bülbül, Dudu, Emine, Fikriye, Guluza (Gülizar), Güssüm (Gülsüm), Hanife, Hatice, Sebahat ve Zekiye isimleri, erkek mezar taşlarında, Adem, Ahmet, Arif, Celil, Halid, Hasan, Hüseyin, İsmail, Mehmet, Mustafa, Osman, Ömer, Recep ve Sabri isimleri ile karşılaşılmıştır.

Mezar taşlarının son bölümlerinde vefat eden kişiler için dua istenmiştir. Kitabelerde görülen dua isteme biçimlerine bakıldığında 1.7, 1.12, 1.15, 1.16, 1.18, 1.19, 1.20, 1.21, 1.27, 1.28, 1.31, 1.39, 1.45 ve 1.47 numaralı mezar taşlarında “ruhuna Fatiha”; 1.6, 1.9 ve 1.32 numaralı mezar taşlarında “rûhiçûn Fatiha”; 1.5 ve 1.33 numaralı mezar taşlarında “ruhuna Lillâhi Fatiha”; 1.10 numaralı mezar taşında ise yalnızca “ruhuna” ifadesi yer almaktadır.

İncelenen 47 mezar taşından 33’ünde tarih tespit edilmiş, 14 mezar taşında ise tarih bölümünün tahrip olduğu, toprağa gömülü kaldığı ya da hiç tarih düşülmediği anlaşılmıştır. Tarih yazılı mezar taşları arasında en erken örnek 1896–1897 yılına, en geç tarihli olan ise 1969 yılına aittir. Şahidelerdeki vefat tarihleri incelendiğinde, 30¹⁴⁸ mezar taşında yalnızca yıl; 1.18, 1.30 ve 1.33 numaralı mezar taşlarında ise gün, ay ve yıl birlikte verilmiştir.

Çalışmaya konu olan 47 mezarın 26’sında¹⁴⁹ vefat tarihleri Miladi takvime göre kaydedilmiştir. Bu taşlardaki Miladi tarihler 16¹⁵⁰ şahidede başta; 1.10, 1.11, 1.17, 1.25 ve 1.29 numaralı şahidelerde ortada; 1.14, 1.20, 1.27, 1.30 ve 1.32 numaralı şahidelerde sonda; 1.16 numaralı şahidede ise hem başta hem de sonda yer aldığı görülmektedir.

Bunun yanında 1.1, 1.2, 1.6, 1.7, 1.8 ve 1.12 numaralı altı mezar taşında vefat tarihleri Hicri takvime göre kaydedilmiştir. Bu taşlarda 1.1, 1.2 ve 1.6 numaralı şahidelerde tarih sonda; 1.8 ve 1.12 numaralı şahidelerde başta; 1.7 numaralı şahidede ise ortada yer almaktadır.

47 mezar taşından 1.20, 1.21, 1.25, 1.27, 1.28, 1.29, 1.31 ve 1.32 numaralı örneklerde, vefat eden kişilerin doğum tarihleri ile vefat tarihleri bir arada verilmiştir. Kitabelerde genellikle önce doğum tarihleri daha sonra vefat tarihleri düşülmüştür.

Mezarlık alanında çalışmaya konu olan geleneği devam ettiren mezar taşlarının kitabelerinde tarihlerin Latin rakamlarıyla Hicri takvime göre 1.2 ve 1.3 mezar taşlarında görülmektedir. 1.25, 1.28, 1.29, 1.31 numaralı mezar taşlarında doğum tarihleri Hicri, vefat tarihleri Miladi takvime göre verilmiştir.

Cumhuriyet Dönemi’nde Osmanlı mezar taşı geleneğini sürdüren örneklerin kitabelerinde, Latin alfabesine geçiş sürecinin izleri de görülmektedir. Bu bağlamda 1.25 numaralı mezar taşında “Dokum” ve “Oklu”, 1.4 numaralı mezar taşında “Guluza”, 1.5 numaralı mezar taşında “Güssüm”, 1.17 numaralı mezar taşında “Olu” ve 1.32 numaralı mezar taşında “Fadiha” ifadeleri dikkat çekmektedir. Söz konusu örnekler, Latin harflerine geçiş sürecinde ortaya çıkan harf eksiklikleri ya da yöresel ağız özelliklerinin kitabelere yansması şeklinde değerlendirilebilir.¹⁵¹

Mezarlıkta Osmanlı Dönemi’ne ait mezar taşlarının kitabelerinde rastlanmayan kısaltmaların, geleneği sürdüren mezar taşlarında kullanıldığı görülmektedir. Bu kısaltmalar daha çok 1.15 numaralı mezar taşında “OLM T.”, 1.20 numaralı mezar taşında “D.O.M.T.” ve “O.L.M.T.”, 1.27 numaralı mezar taşında “D.” ve “Ö.”, 1.32 numaralı mezar taşında ise “DOĞUM TA:” ve “ÖLÜM TA:” şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu uygulamalar, Cumhuriyet Dönemi’nde kitabelerde görülen yeni yazım pratikleri ve kalıplaşmış ifadeler olarak değerlendirilebilir.¹⁵²

Malzeme ve Teknik

Menteşe Mezarlığı’nda mezar taşlarının tamamı taştan yapılmıştır. Mezar taşlarının kitabeleri ve süslemeleri şahidelerin yüzeyine kabartma ve kazıma tekniğinde işlenmiştir. Kabartma tekniğinde motiflerin ve harflerin etrafında kalan yüzeylere oyularak kompozisyon meydana

¹⁴⁸ 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 1.7, 1.8, 1.9, 1.10, 1.11, 1.12, 1.13, 1.14, 1.15, 1.16, 1.17, 1.19, 1.20, 1.21, 1.22, 1.23, 1.24, 1.25, 1.26, 1.27, 1.28, 1.29, 1.31, 1.32.

¹⁴⁹ 1.4, 1.5, 1.9, 1.10, 1.11, 1.13, 1.14, 1.15, 1.16, 1.17, 1.18, 1.19, 1.20, 1.21, 1.22, 1.23, 1.24, 1.25, 1.26, 1.27, 1.28, 1.29, 1.30, 1.31, 1.32, 1.33.

¹⁵⁰ 1.4, 1.5, 1.9, 1.13, 1.15, 1.18, 1.19, 1.21, 1.22, 1.23, 1.24, 1.26, 1.28, 1.31, 1.33.

¹⁵¹ Benzer şekildeki örnekler için bk. Beyazıt vd., 2021: 835-836.

¹⁵² Benzer şekildeki örnekler için bk. Beyazıt vd., 2021: 839-840.

getirilmiştir. Kazıma tekniğinde ise süsleme ve harfler, sert uçlu bir aletle taşın yüzeyine kazınarak oluşturulmuştur. İncelediğimiz mezarların başucu ve ayakucu şahidelerinde kitabe ve süslemelerde farklı teknikler uygulandığı için karmaşıklığa sebep olmamak adına kitabe ve süslemelerin uygulanış teknikleri ayrı ayrı verilmiştir.

İncelenen 47 mezardan 16'sının¹⁵³ kitabeleri kabartma olarak işlenmiştir. Mezar taşlarından 18'inin¹⁵⁴ başucu şahidelerindeki kitabeler ise kazıma tekniğiyle tanzim edilmiştir. İncelenen mezar taşları arasında 1.6 ve 1.7 numaralı iki örneğin kitabesi hem kabartma hem de kazıma tekniğiyle işlenmiştir.

Mezar taşlarının süslemelerinin de kabartma ve kazıma tekniğiyle işlendiği görülmektedir. 17'¹⁵⁵ başucu ve 12'¹⁵⁶ ayakucu şahidesinde yer alan süslemeler kazıma tekniğiyle uygulanmıştır. Buna karşılık, 1.32, 1.35 ve 1.38 numaralı mezarların süslemeleri kabartma tekniğiyle düzenlenmiştir. Ayrıca, mezar taşları arasında 1.1, 1.2, 1.21, 1.31 ve 1.42 numaralı mezarların süslemeleri hem kabartma hem de kazıma tekniğiyle işlenmiştir.

Mezar taşlarının kitabeleri, kartuşlu ve kartuşsuz olarak şahidelerin ön yüzlerine yazılmıştır. İncelenen 47 mezardan 21'inin¹⁵⁷ başucu şahidelerinde yer alan kitabeler, kartuşsuz olarak düzenlenmiştir. Buna karşılık, 15'¹⁵⁸ mezarın başucu şahidelerindeki kitabeler ile bir mezarın ayakucu şahidesindeki kitabe kartuşlu olarak düzenlenmiştir.

Sonuç

Çalışma, Menteşe Mezarlığı'nda yer alan Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi'nde Osmanlı geleneğini sürdüren mezar taşlarının, tarihsel süreç içerisindeki değişimini ve geleneksel formların hangi ölçüde korunduğunu ortaya koymaktadır. İncelenen 47 mezar taşı; biçim, bezeme, kitabe ve malzeme özellikleri açısından değerlendirilmiştir. Mezarların büyük çoğunluğunu Cumhuriyet Dönemi'nde Osmanlı geleneğini sürdüren şahideli toprak mezarlar oluşturmaktadır. Başlık ve tepeliklerde, fes ve sarık gibi Osmanlı Dönemi'ne özgü unsurların Cumhuriyet Dönemi'nde de kullanılmaya devam ettiği tespit edilmiştir.

Bezeme açısından genellikle sade tasarımlar öne çıkmakla birlikte, bazı örneklerde bitkisel, geometrik ve nesnel süslemelere rastlanmaktadır. Bitkisel bezemede stilize yaprak ve çiçekler, geometrik bezemede ay-yıldız, nesnel bezemede ise feslerdeki püsküller dikkat çekmektedir. Kitabelerde ise Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde yazı karakterlerinde bir değişim yaşandığı, Latin alfabesinin giderek yaygınlaştığı; ancak bazı örneklerde Arap ve Latin harflerinin bir arada kullanıldığı belirlenmiştir.

Genel olarak Menteşe Mezarlığı'ndaki taşlar, Osmanlı mezar taşı geleneğinin Cumhuriyet Dönemi'nde de sürdüğünü, ancak zamanla belirli değişimlere uğradığını göstermektedir. Yönetim biçimi değişmiş olsa da toplumun ortak hafızası ve kültürel kimliğinin bir anda dönüşmediği; toplumsal belleğin belirli ölçüde sürekliliğini koruduğu, mezar taşları üzerinden okunabilmektedir. Şahideler, dönemin sanat anlayışını ve toplumsal dönüşümlerini yansıtan önemli kültürel belgeler olması bakımından da ayrı bir önem taşımaktadır.

Bununla birlikte, mezarlıkta yeni defin işlemleri için açılan mezarlar nedeniyle mevcut tarihi mezar taşlarının tahrip olduğu görülmektedir. Bu tahribatın önlenmesi ve taşların gelecek nesillere aktarılabilmesi için mezarlığın tescillenerek korunması büyük önem arz etmektedir.

¹⁵³ 1.3, 1.4, 1.5, 1.8, 1.9, 1.13, 1.18, 1.22, 1.23, 1.26, 1.28, 1.29, 1.32, 1.45, 1.47, 1.47a.

¹⁵⁴ 1.1, 1.2, 1.10, 1.11, 1.12, 1.14, 1.15, 1.16, 1.17, 1.20, 1.21, 1.24, 1.25, 1.27, 1.30, 1.31, 1.33, 1.39.

¹⁵⁵ 1.1, 1.2, 1.10, 1.14, 1.15, 1.16, 1.17, 1.20, 1.21, 1.25, 1.27, 1.31, 1.33, 1.34, 1.39, 1.42, 1.44.

¹⁵⁶ 1.14a, 1.15a, 1.20a, 1.21a, 1.25a, 1.27a, 1.30a, 1.31a, 1.32a, 1.33a, 1.42a, 1.44a.

¹⁵⁷ 1.1, 1.2, 1.3, 1.5, 1.9, 1.11, 1.12, 1.14, 1.15, 1.16, 1.18, 1.19, 1.20, 1.21, 1.23, 1.27, 1.30, 1.31, 1.33, 1.39, 1.47.

¹⁵⁸ 1.4, 1.6, 1.7, 1.8, 1.10, 1.13, 1.17, 1.22, 1.24, 1.25, 1.26, 1.28, 1.29, 1.32, 1.45.

KAYNAKÇA

Acar, Türkan (2019), "Samancıoğlu Camii (İzmir/Menderes) Haziresindeki Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Dönemi Mezar Taşları", *Turkish Studies*, 14/3, 977-1022.

Arseven, Celal Esad (1983), "Baş Giyimi-Baş Giyeceği", *Sanat Ansiklopedisi I.*, İstanbul, 182-183.

Atıcı, A. (2022), "Ordu / Fatsa Yukarıardıç (Çaltomar) Mahallesi Aşağı Mezarlık", *Fatsa ve Yöresi Tarihi II*, (Ed. Gülten Sadullah-Özkan Murat-Karakulak, Mesut-Yavuz, Kamil ve Erbil Cevat), Samsun: Fenomen Yayınları, 261-300.

_____ (2024), "Söke Asri (Çimento) Mezarlığı'nda Bulunan Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Dönemi Mezar Taşları", *Kesit Akademi Dergisi*, 10/40, 394-430.

Bayrakal, Sedat (2016), *Uşak'ta Osman Mezar Taşları*, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

Berkli, Yunus. (2013), "Azerbaycan-Bakü'de Bulunan İnsan Heykel Biçimli Mezar Taşları ve Orta Asya-Azerbaycan-Anadolu İlişkisi". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 61, 27-42.

Beyazıt, Mustafa-Çelemoğlu, Şuayip ve Atıcı, Alper (2021), *Denizli Kale Yukarı Mezarlık'ta Osmanlı Geleneğini Devam Ettiren Cumhuriyet Dönemi Mezar Taşları*, (Ed. Yasemin Beyazıt). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Biçici, H. Kamil (2006), "Cumhuriyet Dönemi (1929-1961) Gördes'in Geleneksel Süslemeli Mezar Taşlarından Bazı Örnekler". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 47/1, 169-196.

_____ (2011), "Tire Asri Mezarlığında Bulunan Cumhuriyet Dönemi Mezar Taşlarından Bazı Örnekler", *Anadolu Kültüründe Süreklilik ve Değişim*, Dr. A. Mine Kadırlıoğlu'na Armağan, (Ed. Bülent İşler vd), Ankara: Reknay Yayınevi, 119-134.

Canseven, Meryem (2023), *Denizli-Çivril Osmanlı Dönemi ve Osmanlı Geleneğini Devam Ettiren Cumhuriyet Dönemi Mezar Taşları (Merkez)*, (Ed. Yasemin Beyazıt), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

_____ (2023a), *Denizli-Beyağaç Osmanlı Dönemi ve Osmanlı Geleneğini Devam Ettiren Mezar Taşları*, (Ed. Yasemin Beyazıt), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Canyurt, Filiz (2007), *Kastamonu Şehri İsmail Bey Külliyesi, Saray Camisi, Hepkebirler Camisi, Muzaferiddin Gazi Türbesi Hazirelerinde Bulunan Mezar Taşları*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çal, Halit (2000), "İstanbul Eyüp'teki Erkek Mezartaşlarında Başlıklar", *Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla III. Eyüpsultan Sempozyumu: Tebliğler*, (28-30 Mayıs 1999), 206-225.

_____ (2005), "Kastamonu Mezar Taşları Mezarların Genel Durumu", *İkinci Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri*, (18-20 Eylül 2003), Ankara, 611-626.

_____ (2007), "Göynük (Bolu) Şehri Mezar Taşları" *Vakıflar Dergisi*, 30, 307-395.

Çal, Halit ve Ataoğuz Çal, Özlem (2008), *Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi Hazirelerindeki Mezar Taşları*, Ankara: Kastamonu Belediyesi Yayınları.

Çelemoğlu, Şuayip (2021), "Sinop/Ayancık/Tarakçı Köyü Gebelit Camisi ve Mezar Taşları". *Amisos*, 6/10, 15-52.

Çetinaslan, Mustafa (2014), *Taşların Dili İnegöl Mezarlıkları ve Mezar Taşları*. Bursa: İnegöl Belediyesi.

Doğan, Osman (2006), *Karadeniz'de Bir Boğaziçi Ünye*, İstanbul: Mor Çiçek Yayınevi.

Durkut, Mehtap (2012), *Ünye'deki Türk Devri Yapıları*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Esin, Emel (2006), *Türklerde Maddi Kültürün Oluşumu*, İstanbul: Kabalıcı Yayınları.

Evliya Çelebi bin Mehmet Zilli, Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Topkapı Sarayı Bağdat 304 Numaralı Yazmanın Transkripsiyonu, Dizin (Haz. Zekeriya Kurşun-Seyit Ali Kahraman ve Yücel Dağlılı) İstanbul 1999.

Eyice, Semavi (1991), "Ayyıldız", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C IV, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 297-298

Gedikli, İsmail (2010), *Akçaabat Yöresindeki Osmanlı Dönemi Mezar Taşları*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bacque Grammont, Jean Louis, Hans Peter Laqueur ve Nicolas Vatin (1990), "Tarihsel Kaynak Olarak Osmanlı Mezarlıkları. Uygulama Yöntem ve Bilgisayar ile Yapılabilecek İşlemler", *Er-dem*, 6/16, 177-214.

Gümüşdağ, Gökhan (2007), *Kastamonu Şehri Nasrullah Camisi, Yılanlı Camisi, Yakup Ağa Camisi, Ahmet Dede Camisi Hazirelerindeki Mezar Taşları*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gün, Recep, Can, Yılmaz, Nefes, Eyüp, Çakır Ahmet (2017), "Vezirköprü Yöresinde Bulunan 19-20. Yüzyıl Osmanlı Mezar Taşları", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 42, 45-98.

Gündoğan, Bengü (2007), *Kastamonu Ferhat Paşa Camisi Haziresi Mezar Taşları*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gündoğan, Mücahit (2025), *Balıkesir İli Edremit İlçe Merkezindeki Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Dönemi Mezar Taşları*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu: Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güneş, Mehmet (2000), "Ünye Efsaneleri", *Milli Folklor Dergisi*, 44, s. 121-122.

Güzel, Emine (2015), *Osmanlı Dönemi Erkek Mezar Taşlarında Serpuş Biçimleri*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi.

<https://parselsorgu.tkgm.gov.tr/#ara/cografi/37.77148224723154/27.428623437881473>
(Erişim Tarihi 18.02.2025)

<https://www.ordupostasi.com/haber/mentese-turbesi-restore-edildi/1612> (Erişim Tarihi: 18.02.2025)

İltar, Gazanfer (2005), *Giresun İli Sahil Şeridindeki Osmanlı Mezar Taşları*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karamağaralı, Beyhan (1971), "Sivas ve Tokat'taki Figürlü Mezar Taşlarının Mahiyeti Hakkında", *Selçuklu Araştırmaları Dergisi II*, 75-103.

Karamağaralı, Beyhan (1992), *Ahlat Mezar Taşları*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

_____ (1999), "Kültür Tarihimiz Bakımından Mezar Taşlarının Önemi ve İkonografisi", *Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu*, 18-20 Aralık 1998 AKSM-İstanbul, İstanbul 33-46.

Kılıç, Selami (1995), "Şapka Meselesi ve Kılık Kıyafet İnkılâbı", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 4/16, 529-547.

Laqueur, Hans-Peter (1984), "Osmanlı Mezar Taşlarının Süslemesinde Bitkisel Motifler", *Suut Kemal Yetkin'e Armağan*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Armağan Dizisi, s. 263-273.

_____ (2010), *Hüve'l Baki İstanbul'da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları*, (Çev. Selahattin Dilidüzgün), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Nefes, Eyüp (2002), *Samsun Yöresinde Bulunan Mezar Taşları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Öz, Mehmet (2008), *Orta Karadeniz Tarihinin Kaynakları VIII Canik Sancağı Avarız Defterleri (1642)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Sevim, Ali ve Yücel, Yaşar (1989), *Türkiye Tarihi Fetih, Selçuklu Ve Beylikler Dönemi*, Ankara: TTK Basımevi.

Sevin, Emine Nilüfer (2008), *Çorum Şehri Mezar Taşları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şeyban, Aysun (2016), "Sakarya'nın Erenler Mezarlığı'nda Bulunan Süslemeli Mezar Taşları", *JASSS*, 47/1, 519-529.

Şeyban, Lütfi (2007), *Osmanlı Dönemi Taraklı Mezar Taşları Kitabeleri*, Sakarya: Sakarya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.

Tali, Şerife (2018), "Ünye Çamlık Feneraltı Mezarlığı Mezar Taşları ve Kitabeleri" *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi* (45), 371-408.

Tanık, Saliha (2016), *Kocaeli Değirmendere Mezarlığı Mezar Taşları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Telloğlu, İbrahim (2011), "Osmanlı Hâkimiyetine Kadar Canik", *İlkçağdan Cumhuriyete Canik*, (Ed. Cevdet Yılmaz), Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları 59-60.

Topçu, Tuğba (2015), *19. Yüzyılın İlk Yarısında Ünye Kazasının Nüfusu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Turan, Osman (2002), *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Yaman, Bahattin (2007), "Isparta-Karaağaç Mezarlığı'ndaki Osmanlı Dönemi Mezar Taşları", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18, 71-90.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı: Araştırmacılar makaleye eşit oranda katkı sağlamışlardır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Teşekkür: Bu çalışma TÜBİTAK 2209-A Üniversitesi Öğrencileri Araştırma projesi kapsamında "Somut Kültürel Mirasın Belgelenmesi Üzerine Bir Alan Araştırması Ünye Mentеше Mezarlığı Mezar Taşları (Proje Numarası: 1919B012322562) adlı proje ile desteklenmiştir. Bu araştırma proje kapsamında toplanan veriler üzerinden gerçekleştirilmiştir. Desteklerinden dolayı TÜBİTAK' a teşekkür eder, saygılar sunarız. Ayrıca projenin saha araştırmasında yardımcı olan Sanat Tarihi Bölümü Lisans öğrencileri Sedef Comba ve Mehtap Sekmen'e ve şahide çizimlerini gerçekleştiren İlayda Kantar'a teşekkür ederiz.